

Усходняе партнёрства 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

Выданні пра нас 8

<http://niva.iig.pl>

redakcja@niva.iig.pl

№ 41 (2891) Год LVI

Беласток, 9 кастрычніка 2011 г.

Цана 2,50 зл. (у тым VAT 5%)

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Едучы з Гайнаўкі ў Арлянскую гміну ведаў я, што пачалі ўжо ставіць у ёй двухмоўныя дарожныя знакі з назвамі населеных пунктаў на польскай і беларускай мовах.

Перад Шчытамі стаяла яшчэ старая дошка, але перад Орляй красавалася ўжо новая, на якой шыкарна прэзентавалася кірылічная назва. Гмінная мясцовасць яшчэ не з усіх бакоў была абстаўлена новымі табліцамі. Спаткаў я працаўнікоў, якія ўсталёўвалі іх на дарозе ад Дубіч-Царкоўных.

Былі гэта работнікі з Бытама. Іх прадпрыемства выйграла аўкцыён на ўстаноўку двухмоўных дарожных знакаў. Я заўважыў, што салідна гэта рабілі.

— Многа ў нас працы. Нядаўна шэф паведаміў па тэлефоне, што можа падашле нам на дапамогу новых работнікаў. Устаноўка дошак гэта не такая хуткая і простая работа, як здаецца глядзячы збоку, бо ўсё мусіць быць зроблена салідна, — заявілі рабочыя.

Пасля аказалася, што апрача Орлі двухмоўныя інфармацыйныя табліцы ўстаноўлены ўжо на акраінах Спічкоў, Дыдулёў, Вулькі і Кошак. Згодна з дамовай бытамскае прадпрыемства да 10 кастрычніка павінна ўстанавіць двухмоўныя інфармацыйныя дошкі на акраінах усіх мясцовасцей і ўказальнікі з напрамкамі на мясцовасці ў Арлянскай гміне.

— Дошкі з назвамі мясцовасцей на польскай і беларускай мовах у нашай гміне гэта пачуццё гонару і зварот да нашай тоеснасці і гісторыі. Няма чаго саромецца і баяцца. Кошт дошак і іх устаноўка гэта 89 тысяч злотых. Гэтую інвестыцыю ў 100% кампенсуе дзяржаўны бюджэт. Двухмоўныя дарожныя знакі могуць спрычыніцца да турыстычнага і эканамічнага развіцця гміны. Калі турыст з Польшчы прыедзе ў нашу гміну і ўбачыць дошкі ды ўказальнікі на двух мовах, тады пачне задумвацца хто ж тут жыве, пасля можа затрымацца, каб больш дэталёва даведацца пра нашу асаблівую гміну, параўнаць яе з іншымі гмінамі ў Польшчы. Маём надзею, што двухмоўныя ўказальнікі будуць прамаваць Арлянскую гміну на ўсю Польшчу і можа знойдуцца інвестары, якія схочуць укласці грошы ў турыстычную дзейнасць на нашай тэрыторыі, — заявіў вайт Арлянскай гміны Пётр Сэльвесюк, якога я спаткаў у гміннай управе. — Каля 70% жыхароў нашай гміны ў час папярэдняга перапісу насельніцтва назвалі сябе беларусамі. Данява гэтага перапісу з'яўляюцца падставой для вына-

Арлянская гміна — гонар беларусаў

— Новыя дошкі з назвамі мясцовасцей на польскай і беларускай мовах гэта пачуццё гонару і зварот да нашай тоеснасці і гісторыі, — лічыць вайт Пётр Сэльвесюк

шэння фармальна-юрыдычных рашэнняў. Мы, карыстаючыся гэтымі данымі, увялі ў гміннай управе беларускую мову як дапаможную і прынялі рашэнне аб устаўленні дарожных знакаў на польскай і беларускай мовах.

Пастанова аб двухмоўных указальніках была прынята Радай Арлянскай гміны прыблізна два гады таму, калі за выключэннем некалькіх асоб, якія стрымаліся ад галасавання, амаль усе радныя прагаласавалі за пастанову і ніхто не падняў рукі супраць такога рашэння. Такі доўгі час быў патрэбны, каб усё адбылося згодна з законамі і ўсімі працэдурамі.

— У пераважнай большасці жыхары нашай гміны станюцца ацэньваюць устаноўку новых дошак і кажучы, што гэта добрае рашэнне. Аднак вядзецца дыскусія аб тым, ці ў выпадку некаторых мясцовасцей іх назва павінна быць напісана згодна з мясцовым вымаўленнем, ці згодна з літаратурнай беларускай мовай. Напрыклад, прапанавалася напісаць „Вурля” або „Ворля”, але гэта ж таксама нязгодна з нашым вымаўленнем. Назву „Орля” не прыдумалі ні вайт, ні радныя (назвы мясцовасцей на беларускай мове апрацавала грамадская камісія, у якой працавалі, між іншым, моваведы і гісторыкі — А. М.), а пастанова аб напісанні на дошках назваў мясцовасцей на дзвюх мовах была выслана ў Міністэрства ўнутраных спраў і адміністрацыі, дзе працуе Камісія па справах назваў мясцовасцей і фізіяграфічных аб'ектаў, якая канчаткова вырашыла, як маюць быць запісаныя кірыліцай назвы паасобных мясцовасцей. Для мяне, напрыклад, не з'яўляецца праблемай, ці гэта мае быць „Ворля”, „Орля”, ці „Вурля”. Прытым былі пратэсты ўкраінцаў, якія пісалі лісты ва яводу і ў Міністэрства ўнутраных спраў і адміністрацыі, але іх аргументы былі адкінуты па прычыне іх неабгрунтава-

насці, — сказаў вайт Пётр Сэльвесюк. — Перш за ўсё мы цешымся, што назвы напісаны кірыліцай і ўсім яны зразумелыя.

Едучы па Орлі ўбачыў я двух мужчын на тратуары. Па жэстах рук можна было дадумацца, што гавораць аб нечым важным. Затрымаўся я, каб паразмаўляць з імі пра новаўсталяваныя дошкі.

— Добра, што на дошках будуць надпісы па-беларуску. Старыя мы ўжо, але прышоў час, што словам сваім можам падыхаць. Няхай прыезджыя ведаюць, што тут яшчэ ёсць беларускі куток. У мінулым і мы тут беларускую культуру развівалі, з хорам „Арляне” выступалі і нашыя мерапрыемствы ладзілі. Я нават дэкламаваў беларускія і польскія вершы, — сказаў Яўген Балло. — У большасці жыхары станюцца ставяцца да новых указальнікаў, хаця ёсць і такія, якім гэта аб'якавая справа. Аднак можна спаткаць таксама асобы, якія хацелі б, каб назвы мясцовасцей на ўказальніках былі больш падобнымі да ўкраінскай мовы.

— Калі будуць двухмоўныя дошкі, можа турысты затрымаюцца і пацікавацца імі, — сказаў другі суразмоўца Леанід Мураўскі, які раней таксама выступаў з „Арлянамі”. Абадва мужчыны сталі хваліць вайта Пятра Сэльвесюка за інвестыцыі ў гміне.

З Орлі паехаў я ў Спічкі па асфальтаванай год таму дарозе. Там ужо другі дзень на акраінах сяла красаваліся новыя двухмоўныя інфармацыйныя дошкі.

— Добра, што новыя табліцы стаяць, але і доўга іх ставілі. Кончылі работу, калі цямнець стала. Я не ведаю, ці гэта надпісы па-руску, ці па-беларуску. Я ў школе па такіх буквах вучылася чытаць з „Буквара”, — заявіла бабулька Марыя Галушэўская, якая жыве на акраіне Спічкоў і бачыла, як ставілі дошкі. Яе суседка Надзея Казімерук такса-

ма станюцца ацаніла новыя дошкі.

— У нашай гміне паявілася дыскусія, ці павінна быць напісана „Орля”, ці „Вурля”, але я дакладней у гэтай справе не зарыентаваная, — сказала дачка Надзеі Казімерук, якая прыехала з горада дапамагчы маці.

— Няхай будзе напісана па-нашаму. Няхай не занікае свая мова, — сказала сустрэтая старэйшая жанчына.

— Ніхто ў нашым сяле не ганіў, што нядобрыя новыя дошкі паставілі. Няхай будуць з назвамі сёл па-беларуску. Вайт і дарогу ў нашу вёску заасфальтаваў і ў саміх Спічках папырыў асфальт, — сказаў Мікола Анопіюк.

— Добра. Калі паставілі новыя дошкі, няхай стаяць. Можа турысты зацікавацца імі? У нас усе свае жывуць, то і супраць дошак ніхто не будзе выступаць, — сказаў Яраслаў Сакоўскі.

— Няхай прыезджыя пабачаць, як пішацца па-беларуску, — дадаў яго сын, Марк Сакоўскі.

Двухмоўныя дошкі можна ўстанавіць у 25 мясцовасцях Арлянскай гміны. Раней можна было ўвесці дапаможную беларускую мову для зносін паміж жыхарамі і чыноўнікамі ў Гайнаўцы, Арлянскай, Нараўчанскай, Чыжоўскай і Гайнаўскай (вясковай) гмінах дзякуючы прынятаму 6 гадоў таму закону аб нацыянальных і этнічных меншасцях. Гэтым законам пакарысталіся іншыя гміны. Цяпер у Польшчы ёсць 395 мясцовасцей, якіх назвы напісаны на кашубскай мове, 323 мясцовасці — на нямецкай мове, 30 мясцовасцей — на літоўскай мове і 1 мясцовасць — на лэмкаўскай мове. Можа іншыя нашыя гміны, дзе звыш 20% жыхароў у час перапісу насельніцтва пацвердзілі сваю беларускую нацыянальнасць, рашацца таксама на ўсталяванне дошак і ўказальнікаў з назвамі мясцовасцей на польскай і беларускай мовах.

97705461196000

Хлеб за відовішчы

Што такое во-сень? Гэта дажынкі. Прынамсі такая рэчаіснасць сённяшняй Беларусі. Дажынкі тут святкавалі яшчэ пры акупацыйнай германскай уладзе падчас Другой сусветнай вайны. Тады немцам патрэбны быў хлеб для іх войска. Дзе як не тут, у працавітага беларускага народа можна было яго ўзяць. Але ж нешта трэба было даць узамен. Вырашылі даць відовішча. І арганізавалі яго цэнтралізавана ды пампезна ў выглядзе сялянскага свята „Дажынкі”. Беларусы вырошчвалі хлеб, немцы яго забіралі і дзавалалі сялянам шчыра радавацца з таго факта. Сяляне радаваліся, бо нічога іншага ім не заставалася. Немцы цешыліся таксама, толькі не так публічна, бо дажынкі гэта было свята акупаванай Беларусі, а не Трэцяга Рэйха.

Рымляне некалі кіравалі імперыяй даючы сваім грамадзянам хлеб і відовішчы. Немцы проста мянялі хлеб на відовішчы і таксама кіравалі як умелі. Да пары да часу. А пасля прапалі і немцы, і дажынкі. Як гаворыцца, нішто не вечна.

Святкавалі нашы продкі нешта падобнае і раней, яшчэ з паганскіх часоў. Але тады гэтыя гуляння насілі магічны сэнс. Людзі дзякавалі вышэйшым сілам за ўраджай, стараліся заручыцца іх сімпатыямі і надалей. Прыносілі ў ахвяру частку свайго здабытку, каб у будучым іх працы спрыялі таямнічым з’явам. Магічны характар тых святэй гарманічна ўпісваўся ў менталітэт і веру тагачаснага чалавека, які не ўяўляў свайго жыцця без падтрымкі тых вышэйшых сіл. Пасля прыйшло хрысціянства і паганскія звычкі ды свята сталі губляць той сэнс, набываючы новы, або ўвогуле адыходзіць у нябыт. Як гаворыцца, нішто не вечна.

Сённяшнія „вышэйшыя сілы” Беларусі зноў адраділі для беларускага грамадства тое свята. І назвалі яго „Дажынкі”. Чаму такая назва, трэба спытаць у тых вышэйшых сіл. Каб гэта былі, прыкладам, „Дабублінкі”, то нібыта ўсё ўкладвалася б лагічна. Сённяшні беларускі сялянскі садзіць на сваіх сотках бульбу, жыцця без яе не ўяўляе і выжывае пераважна за кошт яе. Жыта, ячмень, авёс і іншыя зернявыя культуры сее толькі тады, калі зямля стамілася ад бульбы і больш не дае належнага ўраджая. Тады, каб карміліца адпачыла ад прывезенай некалі з Аме-

рыкі культуры, яе засяваюць на адзін год чымсьці іншым, каб з наступнага года зноў узяцца менавіта за бульбу.

Зернявымі ж культурамі засяваюць калгасныя землі. Менавіта там вырошчваюць хлеб. Пасля яго забіраюць у дзяржаву, а людзям даюць відовішча ў выглядзе свята „Дажынкі”. Праводзіцца, праўда, яно не ў полі, дзе вырошчваецца хлеб, як гэта рабілася ў паганскія часы. І нават не ў вёсках, як рабіла гэта акупацыйная нямецкая ўлада. Свята праводзіцца ў раённых цэнтрах, з удзелам кіраўніка краіны, яго аховы, мясцовай улады, шматколькаснай абслугі свята і невяліччай колькасці работнікаў калгасаў, якія адны адносяць да гасцей свята, а другія ўсё да той жа абслугі.

Сялянам жа яшчэ не да свята. Бульбачка то, праўда, ужо амаль уся выкапаная на сваіх сотках, але яшчэ буракі засталіся. Пасля зямлю трэба перавярнуць пакуль маразы не надышлі. А там яшчэ, а пасля зноў... Таму „Дажынкі” гэта відовішча для тэлеглядачоў. Так звае рэаліці-шоў, як кажуць сучасныя тэлевізійшчыкі.

А шоў атрымалася. Гэта ўлада рабіць умее. Паказалі абноўлены заходне-беларускі горад Маладзечна, дзе ў гэтым годзе праводзіліся „Дажынкі”, механізатары і іншыя працаўнікоў поля, якія атрымалі прэміі і падзякі. Яны ўсе былі цвярозыя і прыгожа апранутыя, у новенькіх касцюмах са стужкамі праз плячо. (За гэта ў народзе іх ласкава называюць сватамі дажынак). Расказалі, што свята ўраджаю адзначаюць не толькі ў нас, але і па ўсім свеце. Далі выказацца тым замежным гасцям фестывалю, якія прызналі беларускія дажынкі самымі дажыністымі.

А пасля ўзяліся за галоўнае. Расказалі пра правалены з-за адсутнасці там дэлегацыі з Беларусі саміт Усходняга партнёрства, пра зайзёды кепскі Захад, пра міласэрнае вызваленне Дмітрыя Уса, пра добрае здароўе кіраўніка краіны, і традыцыйна пра цудоўныя адносіны з Расіяй. Таксама пра павелічэнне заробкаў і ўвесь час узрастаючы ўзровень жыцця беларусаў.

А пасля кіраўніцтва з’ехала і свята рэзка скончылася. Як гаворыцца, нішто не вечна.

Віктар САЗОНАЎ

Добрыя кальсоны шаптуна

У апошні дзень восені, націскаючы на педалі роварчыка на асфальтоўцы, загнаўся ў бакавы, пясчаны рукаў, які бяжыць колам побач бярэзінкі, што расце бясконцай прысадай. Па другім баку ўжо жэжы палеткі. А тыя, як у амерыканскіх фільмах, цягнуцца далёка аж пад брудна-белыя кааператыўныя хлявы ў Васьках. Па-над імі высіцца комінкацельні — сапраўдны хмарачос на фоне ідылічнага блакіту. А за імі, быццам вечныя пёры, грунаны ўсё запісваюць свае атрамантавыя палётны...

Я прысеў паміж бярозкамі і задумаўся. Мроіўся мне фільмавы дакумент аб месцы як такім, і аб людзях такіх, якія ёсць, хоць маглі б быць лепшымі. Галоўным героем зрабіў я шаптуна з Васькоў (ці яшчэ ён жыве?), старэчу з красою абмышлага пнячка і такой жа проста і годнай мудрасцю. Гады таму, рыхтуючыся да дакументальнага фільма, даручанага фрунцузскім тэлебачаннем — аб знахах, я меў прыемнасць з ім размаўляць. Дарэчы, калі тэма стала моднай, памагаў я ў яе рэалізацыі таксама для тэлеканалаў TVN, Deutsche Welle ды для II праграмы TVP. Як для мяне — дастаткова. Хоць не сумняваюся, што праз некалькі гадоў той магічны матыў падляшскай вёскі зноў хтосьці „адкрые”.

Старэча не даў згоды выступіць перад камерай, ды і па-за ёю гаварыў няшмат. Толькі што тое, што гаварыў і як адцінаўся ад малаважных слоў жэстамі спрацаваных далоняў, а тое, не да канца неадкрытае, адсланялася ў інтэрвалах скупа кіданых сказаў, — магло б стаць закваскай вялікага рамана. Я не быў бы ў змозе яго напісаць. А сцэнарый фільма ўклаўся мне прыгожа, хоць мяшаў мне шум імчаюшых асфальтоўкай машын. Ах, гэта ж пятніца, ды едуць і едуць з гарадоў дочки і сыны вёскі, а заехаўшы ў свае родныя хаты адразу паўключаюць газонакасілку, бензакосы і што там яшчэ, каб да пятнічнага змрокю, а пасля ад святання да вечара ў суботу адпачываць у шуме рухавікоў унутранага згарання і электрычных. Аж адхацелася мне вяртацца ў сваю вёску. Там цяпер адзін візгат і ўік-эндная бегатня. А тут? Васькоўскі комін надалей дзёр неба. Аднак адразу сшывалі яго чорным швом патру-

люючыя свой раён грунаны. Чырвоная мурашка крочыла ўверх па бярозавым пнячку. Кіруючыся ўдале, праімчала пад яе жыватом меншая, чорная бы зрэчка вока. Вясёлкавы жучок, выконваючы сваё зверхважнае, хоць мне невядомае заданне, прысеў ад уражання, напаткаўшы на сваёй дарозе мой чаравік. Цёплы ветрык абтрасаў з бяроз зжоўжлыя лісткі. Адзін з іх заляцеў мне пад мае акуляры. Сонечныя цені гулялі паміж зжаўцелымі травінкамі. Лісток я перанёс на бадылле счарнелага святаянніка, паколькі лунаў на ім павучок з чыроным азадкакам. Не чакана заляцеў мне ў галаву верш Уільяма Блейка: „У зярняці пяску ўбачыць увесь свет, усё неба — у кветцы канюшыны, бясконцасць змясціць у малой далоні, вечнасць спазнаць на працягу гадзіны” („Прароцтвы нявіннасці”). Амаль фізічна, ідучы за яго рытмам, я адчуў, як мая напайзабытая дзяціннасць вырастае над пякуючым даросласць. У дзяціннасці канцэнтруецца магучнасць Абсалюту; даросласць толькі спекулюе аб ім. І тады якраз прыгадаўся мне голас Дзедкі-Шаптуна, які ціхім голасам кажа, што чалавек ноціць у сабе дабрыню сарамліва, як кальсоны на азадку! І адразу здалося мне, што той ягоны „чалавек” быў сінтэзам усіх напатканых ім людзей; людзей, якія ў адносінах да яго рабілі зло або дабро; бо такая ўжо людская натура. І незалежна ад таго, той „чалавек” застаўся для яго добрым, толькі што схаваным у сваіх траўмах, гняўлівым навоўкі і праклінаючым усё і ўсіх толькі таму, што сароміцца сваёй дабрыні, або нават баіцца яе. А чаму ж гэта?

Неахотна пакідаў я гэтае месца. Месца — а, можа, хвіліну? Ведаю, што калі вярнуся туды назаўтра, новыя ўражання, новыя адчуванні пацягнуць мяне ў зусім іншыя раёны асабістага вопыту. Гэтая асабліва сустрэча часу, прасторы і чалавечага індывіда выхінаецца перад розумам толькі раз і гэта непаўторны феномен спазнання. У гэтым значэнні Геракліт меў поўную рацыю: не ўвойдзеш два разы ў тую самую раку. Ці столькі ўсяго застаецца з майго незапісанага сцэнарыя? А гэта ўсё!

Міраслаў ГРЫКА

Вачыма еўрапейца

Ліст ад прэзідэнта

Было гэта тамянічае спатканне. Пасол Рэспублікі Беларусь у Варшаве Віктар Гайсёнак сустраўся ў таямніцы перад польскімі СМІ з падпісантамі адкрытага ліста прэзідэнту Аляксандру Лукашэнку ў справе перанясення Культурнага цэнтра Беларусі з Беластока ў Варшаву. „Ніва” аб спатканні даведлася дзякуючы г.зв. „сабачаму нюху”. Паявіліся на ім м.інш. старшыня БГКТ Ян Сычэўскі, некаторыя з войтаў, якія падпісаліся пад лістом, прадстаўнікі беларускага літаратурнага аб’яднання „Белавежа”. Не было галоўнай аўтаркі ліста Гражыны Валкавыцкай, старшыні Таварыства беларускай культуры. Пасол кожнаму з падпісантаў уручыў арыгіналь-

ны тэкст адказу прэзідэнта Лукашэнка. Аб пераносе Цэнтра пасол сказаў:

— Зробім усё, каб гэты пераезд прынёс як найменшыя страты.

Дадаў прытым: „Гэта створыць праблему для тутэйшай беларускай меншасці ў прапагандаванні беларускай культуры, развіцці беларускай адукацыі, плаўным супрацоўніцтвам з тутэйшай беларускай дыяспарай”.

Тут уключыўся старшыня „Белавежы” Ян Чыквін: „Мы не з’яўляемся дыяспарай”.

Пасол: „Ну так. Прашу прабачэння”. Аднак паняцце „дыяспара” ў адносінах да беларусаў Беласточчыны прымяніў таксама ў сваім эпістальным адказе Аляксандр Лукашэнка. Але, каб не было, што я ў ацэнках наконт ягонай думкі тэндэнцыйны, дазволю сабе прывесці абшырныя ўрывкі гэтага ліста (які ў тры старонкі):

„Уважліва азнаёміўся з вашым зваротам адносна перспектывы функцыянавання Культурнага цэнтра Беларусі ў г. Беластоку. Блізка да сэрца ўспрымаю выказаную вамі занепакоенасць магчымымі негатывнымі вы-

нікамі запрапанаванага пераносу Цэнтра ў г. Варшаву.

У Беларусі выключна высока ацэньваюць уклад беларускай супольнасці на Беласточчыне ў захаванне нацыянальнай ідэнтычнасці і культуры, стварэнне пазітыўнага іміджу нашай краіны ў Польшчы, паступальнае развіццё беларуска-польскага дыялогу і актывізацыю міжрэгіянальных кантактаў.

Вельмі прыемна, што значную ролю ў гэтым працэсе адыгрываюць і органы мясцовай улады Падляшскага ваяводства, якія прыкладаюць усебаковыя намаганні па падтрымцы польскіх беларусаў.

Хацеў бы асобна адзначыць, што садзейнічанне беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы зайзёды з’яўляецца прадметам пільнай увагі і пастаяннага клопату беларускай дзяржавы. Абараняючы інтарэсы беларускай дыяспары ў Польшчы, а таксама прымаючы да ўвагі колькасць беларусаў Беласточчыны і іх цесныя сувязі з этнічнай Радзімай, намі было вырашана адкрыць першы ў сучаснай гісторыі

нашай краіны замежны цэнтр Беларусі менавіта ў Польшчы і канкрэтна ў Беластоку. Гэта дазволіла быць бліжэй да нашых суайчыннікаў і больш поўна і эфектыўна адпавядаць іх патрэбам. (...) Спадзяюся, што дзякуючы Цэнтру працэс умацавання беларускай этнічнай самаідэнтыфікацыі ў Польшчы набыў трывалы характар. На жаль, нягледзячы на ўсе нашы намаганні наконт далейшага размяшчэння КЦБ польскі бок бескампрамійна прытрымліваецца сваіх поглядаў, матывы якіх і ў нас выклікаюць шмат пытанняў. (...) Польскія ўлады жорстка настойваюць на перамяшчэнні Цэнтра ў сваю сталіцу, і мы вымушаны рабіць належныя крокі. Таму вырашэнне гэтага пытання адпаведна вашым справядлівым чаканням знаходзіцца выключна ў руках афіцыйнай Варшавы. (...) Перакананы, што сумеснымі намаганнямі мы здолеем высока трымаць годнасць беларускай нацыі як у Польшчы, так і ў сям’і еўрапейскіх народаў (...). З павагай — Аляксандр Лукашэнка.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Спецыяльная дэкларацыя, асуджаючая правапарушэнні ў Беларусі, была прынята ў час саміта Усходняга партнёрства ў Варшаве (29-30 верасня 2011 г.). Прэм'ер Дональд Туск, у рамках працягваючага да канца года польскага прэзідэнцтва ў Еўрасаюзе, прадбачыў уступленне ў сілу спецыяльнага мадэрнізацыйнага праекта для — як гэта назваў — новай дэмакратычнай Беларусі. Гаворка тут нават пра 9 мільярдаў долараў. Дапамога будзе магчымай пры выкананні трох умоў: будучы звольнены і рэабілітаваны ўсе палітвязні, пачнуцца размовы ўлады ў Мінску з апазіцыяй ды будучы праведзены выбары згодна са стандартамі АБСЕ.

Гэта быў ужо другі саміт Партнёрства, супольнага праекта Польшчы і Швецыі, праекта адобранага ўсімі краінамі Еўрасаюза, а ахопліваючага краіны былога СССР: Азербейджан, Армению, Грузію, Малдову, Украіну і Беларусь. У Варшаву з'ехалі прэзідэнты, прэм'ер-міністра, міністры замежных спраў і іншыя высокія рангам чыноўнікі краін ЕС і УП. Быў прысутны м.інш. старшыня Еўрапейскай камісіі Жозе Мануэль Барозу, канцлер Нямеччыны Ангела Меркель ці прэм'ер Францыі Франсуа Фіён. Аб значэнні саміта можа сведчыць факт, што акрэдытавалася на яго абрады шэсцьсот журналістаў, таксама з-па-за Еўропы. Ценем на саміце легла непрысутнасць прадстаўніка афіцыйнага Мінска. Шэф польскага МЗС адправіў запрашэнне свайму беларускаму калегу Сяргею Мартынаву (прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка мае забарону ўезд на тэрыторыю краін ЕС). Той, аднак, запрашэння не прыняў. Таму меў быць прысутны пасол РБ у Варшаве Віктар Гайсёнак, ды таксама не з'явіўся. Раніцай на другі дзень саміта на сайтах беларускага пасольства была апублікавана заява МЗС Беларусі (даслоўная цытата па-польску): „W przeddzień Szczytu PW jego organizatorzy podjęli bezprecedensowe, dyskultacyjne działania wobec Białorusi. Zrezygnowali oni z zaproszenia Głowy Państwa Białoruskiego. Następnie wyznaczony przez Republikę Państwa głowa tej delegacji został ograniczony w spotkaniach Szczytu. Działania te są poważnym łamaniem podstawowych zasad PW, uzgodnionych podczas pierwszego Szczytu w Pradze w 2009 r.”. І было дададзена: „Postanowienia Szczytu, dotyczące interesów RB i uchwalone bez bezpośredniej akceptacji ze strony naszego kraju, nie będą prawomocne. Bez uczestnictwa Białorusi znacznosc PW poważnie zanika”. Як мы неафіцыйна даведаліся, справа ў тым, што пасол Гайсёнак мог удзельнічаць толькі ў пленарных сесіях (дзвюх) другога дня саміта. Не быў запрошаны на ўрачыстую вячэру ў Цэнтр навукі Капернік, у час якой дайшло да шматлікіх нефармальнага размоў. Першы дзень праходзіў пад знакам сустрэч прэм'ера Туска м.інш. са старшынёй Еўрапейскай Рады і прэзідэнтам Украіны Віктарам Януковічам. Пасля размоў прэм'ера са старшынёй Рады Еўропы Дональд Туск заявіў, спасылаючыся на Беларусь:

— Гэта беспрэцэдэнтная сітуацыя, якая сведчыць аб тым, што ЕС і яго ўлады вельмі сур'езна яе трактуюць. Салідарнае садзейнічанне ўсіх апазіцыйных груп павялічвае надзею на поспех працэсу дэмакратызацыі.

Герман ван Ромпей:

— Не можам уключацца ў дапамогу Беларусі, не бачыўшы выразнага прагрэсу, калі гаворка пра ўшанаванне правоў чалавека ў гэтай краіне, а гэта абазна-

Злева: Жозе Мануэль Барозу, Герман ван Ромпей, Дональд Туск, Віктар Орбан

чае неадкладнае вызваленне і рэабілітацыю ўсіх палітвязняў і ўключэнне ў сапраўдны палітычны дыялог з апазіцыяй.

У зале Круглага стала Канцылярыі старшыні Рады міністраў каля паўгадзіны прэм'ер і старшыня РЕ размаўлялі з дэлегацыяй беларускай апазіцыі. Пасля размовы Анатоль Лябедзька, лідар Аб'яднанай грамадзянскай партыі сказаў „Ніве”, спасылаючыся на супольную дэкларацыю шасці беларускіх апазіцыйных цэнтраў накіраваную на тым, што мае выгляд супрацоўніцтва ЕС з Беларуссю:

— Мы прыехалі з ясным патрабаваннем звязаным з неабходнасцю вызвалення і рэабілітацыі палітвязняў, правядзення свабодных выбараў згодных са стандартамі АБСЕ ды эканамічна-фінансавай дапамогі для Беларусі. У справе Беларусі важнай з'яўляецца еўрапейская і амерыканская салідарнасць. Гэта, аднак, ад нас не залежыць.

Беларуская апазіцыя была прынята на самым высокім узроўні саміту

Уладзімір Някляеў, кандыдат на прэзідэнта на снежаньскіх выбарах, лідар кампаніі „Гавары праўду”:

— Палітыка ЕС у адносінах да Беларусі мусіць быць аднароднай, бескамп'раміснай і цвёрдай.

Рыгор Кастусёў, віцэ-старшыня Беларускага народнага фронту, былы кандыдат на прэзідэнта:

— Еўропа, у прыватнасці Польшча, урэшце пачалі думаць, якая будзе Беларусь у будучыні. У час сустрэч гэтага саміта праблемы Беларусі пастаўлены на нашмат вышэйшым узроўні чым дагэтуль. Даецца прыкмеціць нашмат большую аднасьць краін ЕС, калі гаворка пра беларускіх пытанні. Раней іх пазіцыя не была аднагалоснай. Беларусь павінна быць незалежнай, дэмакратычнай, беларускай і еўрапейскай краінай. Перспектывай для Беларусі з'яўляецца ўступленне ў ЕС. Вельмі спадабалася мне адно са сцвярдзэнняў міністра замежных спраў

Польшчы Радаслава Сікорскага, што Лукашэнка хоча кіраваць дзяржавай ва ўсходнім стылі, а грошы мець з Захаду. Гэта немагчыма.

І дадаў:

— Гэта вялікая памылка міністра Мартынава, што няма яго на гэтым саміце. Гэта не ідзе ў карысць Беларусі. Калі хочацца чагосьці дасягнуць, трэба размаўляць.

У сустрэчах саміта прымала таксама ўдзел м.інш. сястра прыбываючага ў турме былога кандыдата на прэзідэнта Андрэя Саннікава Ірына Багданава, лідарка кампаніі „Free Belarus now”:

— Было мне прыемна пачуць думку еўрапейскіх палітыкаў аб тым, што не намерваюцца слухаць ацэнкі сітуацыі ў Беларусі, выказанай беларускім рэжымам, а будучы услухвацца ў нашу думку. З Марынай Адамовіч [жонка Міколы Статкевіча — М. Х.] мы атрымалі цёп-

лую падтрымку. Андрэй [Саннікаў — М. Х.] і Зміцер Дашкевіч у турмах у вялікай небажэсці, пагражаючай іх жыццю. Пра Міколу Статкевіча ўвогуле нічога не ведаем. Не ўспамінаю ўжо пра групу вязняў-анархістаў, за якіх ніхто не заступаецца. ЕС не можа змякчаць сваёй палітыкі ў адносінах да рэжыму ў Мінску. Нам абяцалі, што далей будзе падтрымлівацца беларуская апазіцыя.

Увечары першага дня саміта ў гасцініцы „Брыстоль” дайшло да сустрэчы прадстаўнікоў апазіцыі з канцлер Ангелай Меркель. Першапачаткова мела яна працягвацца 25 хвілін. Працягнулася да паўтары гадзіны. Перад сустрэчай Уладзімір Някляеў сказаў нам, чаго чакае ад гэтай размовы:

— Гаворка будзе пра названне канкрэтнай сумы патрэбнай на ўвядзенне рэформ пасля адыходу ад улады Лукашэнка. Не намерваюся, аднак, з канцлер Меркель вызначаць гэтую суму. Гэтая сума

мусіць быць вылічана вельмі дэтальна.

Былы кандыдат на прэзідэнта Алесь Міхалевіч, непрысутны ў час сустрэчы ў зале Круглага стала, але ў першы дзень саміта прымаючы ўдзел у сустрэчы з віцэ-прэм'ерам Вялікабрытаніі Нікам Клегам, перад размовамі з канцлер Меркель адзначыў:

— Удзел Беларусі ва УП гэта такія дзверы ў Еўропу, якія перад Беларуссю могуць у кожную хвіліну адчыніцца. У час сустрэчы з віцэ-прэм'ерам Вялікабрытаніі мы дайшлі да вываду, што ЕС у справе Беларусі мусіць выказацца адным голасам. Пасля сустрэчы з канцлер Меркель чакаем канкрэтных прапановаў дапамогі, адказу на пытанне, што Нямеччына можа зрабіць у выпадку дэмакратычных змен у Беларусі. Нямеччына гэта наймацнейшы гулец у нашым рэгіёне. Чакаем ад яе ў сувязі з гэтым значна больш, чым ад Польшчы, Літвы ці Чэхіі. Калі раней Нямеччына выступала ў Еўропе як прадстаўнік інтарэсаў афіцыйнага Мінска, дык цяпер тыя інтарэсы ў Еўропе прадстаўляюцца на ўзроўні віцэ-міністра замежных спраў Балгарыі.

Прэм'ер Туск, адкрываючы першую пленарную сесію саміта заўважыў:

— Мы тут не ў камплекце. Незалежна ад запрашэння, не прысутнічае ў саміце Беларусь. Аднак, гэта пустое месца чакае Беларусь, і не толькі ў сімвалічным вымярэнні, але і практычным.

Пад заключнай дэкларацыяй саміта падпісаліся толькі кіраўнікі краін ЕС. Не падпісаліся прадстаўнікі ўсходняй пяцёркі, не хацеўшы ўмешвацца ў сітуацыю ў Беларусі. Асноўныя пункты галоўнай часткі дэкларацыі Беларусі не ахапілі. Прызнаны ў ёй еўрапейскія памкненні ўсходніх суседзяў ЕС, ды без абяцання членства ў Еўрасаюзе. У час канферэнцыі завяршаючай саміт Жозе Мануэль Барозу заявіў:

— Усходняе партнёрства шмат у чым абавязанае польскаму прэзідэнцтву ў ЕС. Хочам павялічыць алакацыю на УП з узроўню 11,2 мільярдаў еўра да 16,1 млрд еўра.

Герман ван Ромпей прадбачыў, што да канца года мае сфінаншавацца асацыяцыйная дамова ЕС з Украінай, а — як гэта акрэсліў — пры пэўных умовах у адносінах да ўсіх усходніх суседзяў ахопленых УП могуць быць абмежаваны візавыя рэжымы. Мае быць таксама паглыблена зона вольнага гандлю для Грузіі і Малдовы.

Адзначыў:

— Еўрасаюз застаецца пры дэмакратычнай уяве Беларусі.

(працяг будзе)

Развітанне з летам у Саўлянах

У адну вераснёўскую нядзелю ў Саўлянах каля Беластока ўжо раніцай многа жыхароў прагульвалася па вуліцах. Прыехалі юнакі з Каракуляў і Грабоўкі, а дзяўчаты ажно з Дамбровак. Свяціла сонца, было цёпла і ўсе былі апрануты па-летняму. Усе чакалі, калі распачнецца пікнік „Развітанне з летам 2011”. Прамерапрыемства былі плакаты на дошцы аб’яў. Усе рыхтаваліся. Дзве мясцовыя краўчыкі шылі дэкарацыі на сцэну і рознакаляровыя сцяжкі, якімі ўпрыгожылі мясцовую спортпляцоўку каля святліцы. Жанчыны пеклі тарты і бульбяную бабку. Солтыс Саўлян Фелікс Дземянчук заказаў для ўсіх бігас, кілбаскі, гарбату, каву і ахаладжальныя напоі.

На сцэне ў 13 гадзіну зайграў музычны калектыў „Эверэст” і солтыс прывітаў сабраных мясцовых людзей ды гасцей, між іншым бурмістра Супраслі Радаслава Дабравольскага і ксяндзоў з Грабоўкі ды яшчэ солтыса з Новага Ляўкова, з якім ужо тут амаль усе пазнаёміліся (ягоная жонка Ягода — з Саўлянаў). У праграме пікніка былі: рэйд веласіпедыстаў, гульні для дзяцей з вадзір’ем і канцэрт для ўсіх. Пачастунак быў класны. Усім хапіла бігасу, кілбасы і напою. Жанчыны частавалі салодкім пірожным. Вечарам былі танцы на прыродзе ля вогнішча ды запальванне і выпусканне ў неба ліхтарыкаў-лампыёнаў.

(яц)

Памылка ці ашуканства?

28 верасня рабіў я закупкі ў адной з чаромхаўскіх крамаў. Спатрэбіліся вяндліны на бутэрброды. Усяго было ўдосталь, але звычайны смяротны не ў змозе быў імі задаволіцца. Цэны проста адпуджвалі. Я стаў разглядацца за таварам менш дарагім, але смакавітым. Спадабаўся мне сальцісон. З віду выглядаў акуратна, ды і цана даступная — 6,99 зл. за кілаграм. Узяў я адну штучку для спрабавання, і яшчэ кілаграм кулінарнага мяса на катлеты. Калі дайшло да расплаты, дык сума на чэку прывяла мяне ў здзіўленне. На маю думку штосьці тут не пагаджалася.

— У якой цане сальцісон? — пытаю прадаўшчыцу. — На вітрыне я іншую цану бачыў...

Жанчына падалася ў залу, дзе знаходзіўся тавар. Затым узяўшы бірку з цаной патлумачыла: — Гэта старая цана. З апошняй пастаўкі ўсе вырабы даражэйшыя... — І тут жа напісала: «Італьянскі сальцісон» — 8,60 зл./кг.

Розніца ў рахунку — 1,61 зл. Здаецца, грошы невялікія, ды ўсё ж... Прадпрымальніца намагалася патлумачыць, што прадаўшчыца з папярэдняй змены не памяняла завешак са старой цаной і вынікла праблема. — Зараз цэны „растуць”, як грыбы пасля дажджу, — канстатавала ў заканчэнні. — Пры кожнай пастаўцы іншыя. Не ўгледзіш усяго... Ды я вам па „старой цане” палічу, — ветліва заявіла „шэфова”.

У гэты раз удалося мне эканоміць амаль два злоты... Вышэй паказаны прыклад прымушае задумацца: ці гэта была памылка „са старой цаной”, ці звычайнае абдурванне кліента? Не вінавачу загадчыцу ў зламаныма махлярстве, але бізнесу трэба пільнаваць. І сваёй рэпутацыі. Бо ў народзе кажуць: „Як цябе бачаць, так і цябе апішучь”. Святая праўда...

(ус)

Цяжка паверыць, што за дваццаць гадоў існавання Звязу беларускай моладзі праз яго шэрагі прайшлі сотні людзей. Затое напэўна можна без сумнення сказаць, што праз галовы лідараў і сяброў гэтай арганізацыі прабягалі тысячы ідэй. Не заўсёды былі магчымасці іх здзейсніць, але кожнае пакаленне прабавала пакласці свой адбітак на беларускі краявід Падляшша, ажно нарэшце паспрабавалі гэты краявід суствараць.

— Я прытрымліваюся ідэі мундзірчыкаў, — гаворыць Багдан Сіманенка, якога ўсе сябры называюць Бодам. — Мне здавалася, што моладзь патрабуе нейкіх рамак, у якіх лёгка сябе знайсці, што патрабуе фактараў, якія будуць іх аб’ядноўваць.

Дваццаць гадоў таму маладыя беларусы, якія дайшлі да вываду, што патрабуюць для сябе новай арганізацыі, мундзірчыкаў можа не прынялі, але прыдумалі даволі зразумелую і канкрэтную канцэпцыю. Усе апранаюцца ў чорнае. Чорна-белым застаецца лагатып арганізацыі ў выглядзе Ярылавага крыжа (хаця калеровы праект падрыхтаваў ім мастак Лёнік Тарасэвіч). І асноўнае: прынцыпова займаюцца асветна-культурнымі праектамі. Мабыць, тады не гаварылася пра „праекты”, але сённяшня лексіка няўрадавых арганізацый абавіраецца менавіта на гэтых словах. Яно стала сутнасцю і штодзённасцю дзейнасці ў галіне працы з людзьмі. Датычыць гэта таксама тагачаснага і сённяшняга ЗБМу. Важная справа, якая адрознівае гэтую арганізацыю ад шматлікіх іншых, гэта разуменне і падкрэсліванне, што „праект” не можа проста завяршыцца. Таксама ЗБМ. Нягледзячы на складанасці — існуе. Нягледзячы на цяжкасці — развіваецца. Не спыняецца.

На гутаркі дзеячы ЗБМу наогул дамаўляюцца ахвотна. У чорнае, што цікава, прыходзяць апранутыя цяперашнія дзеячы арганізацыі. Даказваюць, што традыцыя важная, хаця, як самі прызнаюць, зашмат пра пачаткі і гісторыю арганізацыі не ведаюць.

— Гісторыя прыходзіла да мяне сама, але я не адчуваў патрэбы, каб у ёй грэбціся, — пацвярджае Плёўсан (Лукаш Плева), які выконваў абавязкі старшыні з 2006 да 2008 года.

Мішка Сцепанюк, шматгадовы старшыня арганізацыі, яшчэ з часоў ліцэя помніць меркаванні, якія кружылі па Бельску.

— Гаварылі мне: не ідзі ў ЗБМ, бо гэта фашысты, — успамінае. — Не цяжка людзям было паверыць у такую недарэчнасць, бо фактычна ў свой час ЗБМаўцаў не было відаць. Яны былі легендай, таямнічай арганізацыяй.

Хаця ЗБМаўскі графічны знак у выглядзе Ярылавага крыжа ў батаніцы абазначае „вельмі атрутнае”, дзеячы сваім стаўленнем да мінулага і будучага заражалі ідэйнасцю, часам нават здзіўлялі ідэалістычным падыходам да беларускай справы.

— „Беларуская справа” — моладзь нашая будучыня. Калі моладзь свядомая, тады нашая будучыня без пагроз, — гаворыць Марэнь, значыць, Марко Заброцкі, першы старшыня арганізацыі. — Верылі мы, што трэба фармаваць эліты, бо за такімі элітамі, аўтарытэтамі пойдучы іншыя, а аўтарытэтам намнога лягчэй пераконваць да нейкіх ідэй.

— Любіць Беларусь — гэта галоўная ідэя! — дадае Бода. — Некаторыя вучыліся гэтага ў ЗБМе, не ў школе, не ў мамы, не ў таты. Але праца ў арганізацыі давала яшчэ пачуццё, што, хацеўшы, штосьці зрабіць можна. І незалеж-

Ілона КАРПЮК

Вялікае кола вяртання

насць. Мы не хацелі быць супраць, толькі быць незалежнымі. Насуперак гэтаму на пачатку былі ў Беларускам саюзе, у Праграманай радзе тыднёвіка „Ніва”, але выйшлі, перасталі сябраваць і, можа дзякуючы таму, да сёння існуем, дзякуючы людзям і падтрымцы старэйшых, на жаль, не ўсіх, — каментуе энigmatyчна сітуацыю пасля публікацыі ў „Ніве” артыкула „Звяз Бітых па Мордзе”.

Падзеі з пачатку існавання, якія крыху спынілі матор дзейнасці і натуральную патрэбу пашырэння круга зацікаўленых спрычыніліся да ўспрымання ар-

гельмі эфектыўна. Коштам, які плацяць за гэта, з’яўляюцца меркаванні, што ЗБМ формамі дзейнасці нагадвае БГКТ. Але сябры арганізацыі ў адказ гавораць:

— Гэта менш спантанная арганізацыя, чым калісьці, прынамсі паводле таго, што я чуў. Робім рэчы, якія цікавяць паасобныя асобы і ЗБМ дае магчымасць іх рэалізаваць (Мішка Сцепанюк).

— ЗБМ развіваецца, шукае новых напрамкаў. Гэта людзі, якія не толькі хочаць рабіць беларускія праекты, а перш за ўсё якасныя (Ігар Лукашук).

— Чуюся іншым. Маю свядомасць, што зрабіў нешта добра. Адчуваю зада-

Звяз беларускай моладзі ўзнік восенню 1991 года. Сваё XX-годдзе адзначаць у бліжэйшую суботу, 8 кастрычніка, у Цэнтры „Шчыты”.

**ЗВЯЗ
Беларускай
Моладзі**

www.sonca.org

ганізацыі як закрытай, таямнічай, недаступнай, але ўсё такі маючай сваё жыццё, імкненні і планы.

— Гэта быў час пытанняў што рабіць, якія формы выбраць, каб дайсці да маладых людзей, каб іх усвядоміць. Тады таксама ўспаміналі справу скансэна ў Белаежы, захацелі мець сваё месца... Цяпер відаць, што адна мэта зрэалізавалася, ёсць Шчыты, — гаворыць Марэнь.

Тое, што спалучае першы ЗБМ з сённяшнімі дзеячамі гэта напэўна прысутнасць рамантычных ідэй, што выдатна ілюструе дэфініцыя арганізацыі, сфармуляваная Асяй Стэльмашук:

— ЗБМ гэта прастора, якую ствараюць людзі і іх думкі, такі крыху маніфест: мы тут ёсць, але таксама: я тут.

Усе згодна прызнаюць, што людзі найважнейшыя ў гэтай арганізацыі. Яны даюць камфорт, будуюць атмасферу, даюць пачуццё бяспечнасці.

— Гэта група людзей, якая моцна паўплывала на тое, кім я ёсць цяпер, як думаю і што зраблю са сваім жыццём, — гаворыць Мішка Троц, які не толькі будзе міжлюдскія адносіны, але будзе яшчэ сетку прыхільнікаў арганізацыі ў інтэрнэце ды дадае: — ЗБМ навучыў мяне адказнасці і працы з людзьмі, развінуў мяне шматбакова.

Часам усю дзейнасць ЗБМу зводзяць да „Бардаўскай восені” — праекта, які пастаянна абнаўляецца і цягам гадоў, здавалася, быў знакавым ды настолькі маштабным, што ў цень хаваў іншыя дзеянні, не менш важныя, як рэйд „Сцяна”, арганізаваны з 2003 года, ці іншыя музычныя падзеі як Купалле ці Зімовыя музычныя сустрэчы. Можна сказаць, што новы штуршок прыйшоў разам з далучэннем Польшчы да Еўрасаюза, але гэта проста супала ў часе: змены ў сітуацыі Польшчы, закон аб нацыянальных меншасцях, патрэба вызначэння новых мэт. Яшчэ ў 2006 годзе арганізацыя прадэманстравала сваю незалежнасць, адмаўляючыся ад дзяржаўнага фінансавання. Але пасля ўжо з ім-пэтам пачала ім карыстацца, прытым

вальненне ад гэтага. ЗБМ дае магчымасць адчуваць сябе лепшым, не таму, што ты ў ЗБМе, але таму, што можна ў рамках гэтай арганізацыі рэалізаваць сябе (Плёўсан).

„Быць сябрам Звязу — гэта патрабуе актыўнасці” як гаворыць Ігар Лукашук, у ЗБМе з паловы 1990-х гадоў, дзе трымае яго магчымасць рэалізаваць думкі і краваць беларускую рэчаіснасць так, як хацеў бы яе бачыць:

— Давесці да такога моманту, калі быць беларусам будзе ўспрыманае маладым пакаленнем як нармальнасць, не гераізм, не сорама, а натуральная справа.

Гэты слоган чуюць цягам гадоў ад розных дзеячаў, але трэба прызнаць, што ён актуальны надалей.

— Калега спытаў мяне: ці таму, што дзейнічаеш у ЗБМе, думаеш, што тваё дзіця не будзе палякам? Думаю, маю надзею, што не будзе, — распавядае Мішка Троц ды дадае: — Хочам вярнуцца да адукацыі, да кантакту з маладымі людзьмі, каб на Бельшчыне гэта не было страчанае пакаленне.

ЗБМ вяртаецца выразна да сваіх адукацыйных вытокаў. На тое з’явіліся Шчыты — Цэнтр адукацыі і прамоцыі беларускай культуры.

— Зараз беларусы праяўляюць сваю актыўнасць перш за ўсё ў Беластоку, а мы хочам выйсці па-за горад. На тое ёсць Шчыты, — каментуе Мішка Сцепанюк.

— Цяпер час, калі мы рашаем дарогі, а Шчыты гэта штосьці вялікае для мяне, — дадае Ася Стэльмашук, для якой Шчыты сталі такім хатнім тэатрам.

У палове верасня ЗБМ афіцыйна адкрыў яшчэ адну ініцыятыву, пры якой праца працягвалася тры гады. Шлях „Дрэва і сакрум” гэта вялікамаштабны праект, які, паводле сённяшняга старшыні Мішкі Сцепанюка, паказвае характар арганізацыі.

— Гэта праект адкрыты, жывы, як мы.

— Сёння людзі лічацца з ЗБМам. Гэта арганізацыя, якая мае свой голас, якога, думаю, трэба слухаць, — горда і з перакананасцю завяршае Плёўсан.

Ян Кабац з Беластока (злева), Яўген Кабац з Варшавы і Віктар Кабац з Гайнаўкі

— „Каб я каму калі, каму, чаго, якое?! Калі я ніколі, нічога, нікому, нікага! Дык нашто мне тое?” — працытаваў жартаўлівую пагаворку свае мамы Яўген Кабац у Гарадку перад сустрэчай на салонах у Хадкевічаў, дзе са стрыечнымі братамі Віктарам і Янам паказвалі свае здабыткі — у слове, вобразе і прасторы.

— Маю вялікую прыемнасць і вялікі гонар прывітаць усіх вас на нашых салонах у Хадкевічаў, на Хадкевічаў, бо на гэтай вуліцы месціцца Гарадоцкі цэнтр культуры, — сказаў яго дырэктар Юры Хмялеўскі, — на незвычайнай сустрэчы. Вітаем нашых шанюных гасцей, бо праз хвіліну будзеце *przekabaceni* (схілены да змены спосабу мыслення, пераканання). Сярод нас тут трох паноў Кабацаў — Яўген Кабац з Варшавы, Ян Кабац з Беластока і Віктар Кабац з Гайнаўкі. Гэтая сустрэча — незвычайная, магічная. На нашых землях гасцявалі калісьці знакамітыя госці. У нашым адноўленым доме культуры, у гэтай галерэі арганізуем цыкл сустрэч „На салонах у Хадкевічаў”. На гэтай сустрэчы прэзентуюць сваю творчасць пісьменнік, мастак-жывапісец і мастак-архітэктар. Яўген Кабац (нар. у 1930 г. у Ваўкавыску), старшыня Згуртавання еўрапейскай культуры, пісьменнік, дыпламат і перакладчык (з беларускай і італьянскай моў, аўтар перакладаў на польскую мову „Людзеі на балодзе” Івана Мележа, „Трэцяй ракеты” Васіля Быкава і апавяданняў Янкі Брыля). Бацька Яўгена Кабаца вывodziцца з Беглюкоў з-пад Нараўкі. Там раслі дваюрадныя браты літаратара і перакладчыка — гайнаўскі мастак Віктар Кабац і беластоцкі архітэктар, праектант цэркваў Ян Кабац. Да 16 гадоў жыў ён у Ваўкавыску. У 1946 годзе ў час рэпатрыяцыі пераехаў жыць на захад Польшчы. Пасля працаваў у Італіі, быў аташэ па справах культуры і навукі. Шукаў візантыйскіх караёў у італьянскай гісторыі і культуры:

— Я, як найстарэйшы, рызыкаўна крыху, прапаную спадарству нейкі від „перакабачання”, прадстаўляючы ўяву трох храмаў, трох мастацтваў, якія ёсць адным. Яны былі тысячы гадоў таму прапанаваны чалавеку і трываюць да сёння, хоць наўкол нас адбываюцца рэчы часам надта хаатычныя, у час развіцця карцінкавай цывілізацыі. Мы тут перш за ўсё таму, што мы — тутэйшыя. Мы ўсе трох выводзімся згэтуль. Мы з Белавежскай пушчы ці з-пад яе. Я так вельмі не з Варшавы, ды з блізка — бо з-пад Ваўкавыска. Гэты від тутэйшасці звязаны з паняццем рэгіянальнай культуры, беларускай, праваслаўнай, але і экуменічнай. Нашая польская пагранічнасць з’яўляецца нашым спалучальнікам. На маю думку дае магчымасці і тыя магчымасці пашырае. Беласточчына знаходзіцца на скрыжаванні паміж візантыйскім усходам і міжземнамор’ем. Тут ствараецца еўрапейская культура, якая

Тэкст і фота
Міры ЛУКШЫ

Трох тэнараў на салонах у Хадкевічаў

з’яўляецца часткай сусветнай культуры. Не існуе толькі цела, не існуе толькі душа. Існуе супольнасць душы з целам. Мы спрабавалі спалучыць нашыя высілкі ў рамках нашых трох храмаў у адну цэласць, якая ёсць і матэрыяй, і духам адначасова. Наш наймалодшы брат прэзентуе мастацтва не толькі праектавання, але і будовы храмаў (маем тут праекты і фатаграфіі), некаторыя ўжо рэалізаваныя, некаторыя ўжо гатовыя, у выглядзе цудоўных храмаў у Беластоку, у Гайнаўцы, у Варшаве — як структуры культуры архітэктурнай. Гэта не штука збудаваць новы дом, штука даць дому душу. Гэты тып архітэктурны — сакральнай — выклікае ў нас патрэбу ажыўлення ў нас таго, што ў нас добрае — душы. Незалежна ці гэта рэлігійны маштаб праваслаўны, ці каталіцкі. Ён ажыўляе нашу падляшскую, беластоцкую, беларускую, чарнарусскую зямлю. Мы ходзім падобнымі шляхамі ў святой чарнарускай нашай зямлі. Адзін малюе храм пушчы, другі свяшчэннадзейнічае ў святыні слова, трэці — найвышэйшы, наймалодшы, будзе. Адчуваем сваю славянскасць і прыналежнасць да заходняга свету.

Наш сяродні брат Віктар Кабац застаўся верным Белавежскай пушчы, лесу. Яго жывапіс — гэта быццам бы род размовы, дыялогу з пушчай, з дрэвам. Драматычна гэта выглядае, бо лес трэба разумець, перажываць яго, знаходзячы ў ім той храм. Я не быў такі верны той частцы сябе. Шукаем супольнасці экуменічнай, супольнай людскай супольнасці.

Літаратуразнавец Януш Тэрнер назваў сустрэчу „канцэртаў трох тэнараў”: „Тут кожны са спадароў Кабацаў спявае на ўласную ноту, але яны дзесьці там збягаюцца, вырастаюць з гэтай зямлі і да гэтай зямлі вяртаюцца.

Віктар Кабац:

— Я буду гаварыць каротка, таму што мастацтва мае да сябе тое, што аб ім гаварыць цяжка. І не трэба. Я перш за ўсё малюю Белавежскую пушчу, таму што нарадзіўся амаль у Белавежскай пушчы, як і цяпер жыю. Маляваць стары, вялікі лес вельмі цяжка. Лес мае сваю спецыфіку, ён не мае гарызонту, перспектывы, неба, не мае якоесь сарганізаванай структуры. Ёсць гэта такі натоўп прыроды, якая жыве

сваім інтэнсіўным жыццём. Каб вырас велізарны трохсотгадовы дуб, ён мусіць намучыцца, ён мусіць усё перамагчы, перш за ўсё знайсці сабе месца, забраць гэтае месца, ператрываць буры, дождж, перавароты, і калі ўсё перамог, у гэтым куточку лесу стаў богам. Мастак мусіць маляваць лес так, як бы шукаў у гэтым кутку бога. Лес будзе выглядаць так як ён ёсць сапраўдны — цёмны. Я шукаю ў лесе такіх месца, такога клімату, які ёсць самастойны. Я першы раз паказваю тут свае хуткія накіды, якія я рабіў у лесе, вялікія, карціны маляваныя перш за ўсё воднымі фарбамі.

Трэцяя адслона — сакральная архітэктурна. Ян Кабац:

— Мы не працуем разам, сустракаемся як сёння даволі рэдка — у сэнсе фізічным. Затое думкамі вакол сябе вельмі часта кружым, таму бываюць такія сітуацыі як сёння. З праектаваннем храма скажу толькі так, — наадварот як у маіх братоў, часта ім зайдрожчу і думаю сабе так: а для каго я праектую храм, царкву? Для нас? Для верных? Але ж кажам: дом Божы. Дом для Бога? Значыць, праектую для Бога. А што будзе, як там угары Ён спытаецца: „Чаго ты там праектаваў? Што гэта такое?”. І гэты „страх” прысутны ўвесь час. Я ведаю, што і ў вас будуць розныя думкі наконт праектаў. На архітэктурны ўсе знаюцца, дыскусуюць, і маюць свае думкі. Але ў выпадку храма ёсць тое невядомае... Царква, праваслаўная рэлігія моцна асаджаны ў традыцыі, у канонах, дык чаму мы прабуем, усё ж, ствараць штосьці іншае? Тады я маю такі адказ: каб пасля адказаць перад Госпадам, што і мы штосьці хацелі даць з сябе саміх! Працягваем стваранне. Ці тое, што раблю я, ёсць гэтым крокам уперад?

— Я быў з жонкай два тыдні таму ў Супрасльскай лаўры і перажыў тое, што можна назваць сурасльскай яснасцю праваслаўя. Гэта вяртанне да карэнняў, аб якія часам сам спатыкаешся. Мне, як старшыні Згуртавання еўрапейскай культуры, у Варшаве, але з цэнтрам у Венецыі, там адчуваецца еўрапейская гармонія, культура, цывілізацыя ў Еўропе як саюз размаітасцей, таксама і гэтых малых айчын. Усё стварае тую вялікую цэласць, — падвёў сустрэчу Яўген Кабац.

УВАГА КОНКУРС XIV Агульнапольскі конкурс беларускай паэзіі і прозы

Рэдакцыя „Нівы” і Беларускі саюз Рэспублікі Польшча аб’яўляюць XIV Агульнапольскі конкурс беларускай паэзіі і прозы. У конкурсе будуць разглядацца працы грамадзян Польшчы на беларускай мове.

Прынцыпы ўдзелніцтва

1. Конкурс праводзіцца ў дзвюх узроставых групах:

— I група: дзеці і моладзь пачатковых школ і гімназій,

— II група: астатнія ўдзельнікі (выключна аўтары, якія не з’яўляюцца членамі літаратурных творчых саюзаў).

2. У рамках груп конкурс праводзіцца ў дзвюх катэгорыях: паэзіі і прозы.

3. Конкурсныя працы, набраныя на камп’ютары або разборлівы рукапіс у чатырох экзэмплярах (паэтычныя творы — 3-5 вершаў, іншыя літаратурныя формы — аб’ёмам да 22 старонак стандартнага машынапісу) трэба падпісаць крыптанімам, пазначыць нумарам узроставай групы і паслаць на адрас: **Redakcja „Nivy”, ul. Zamenhofska 27, 15-959 Białystok 2, skr. poczt. 84** з прыпіскай на канверце: XIV Ogólnopolski Konkurs Poezji i Prozy Białoruskiej.

4. Прозвішча, імя і дакладны адрас аўтара дасланных конкурсных прац трэба памясціць у асобным заклееным канверце, падпісаным звонку такім нумарам групы і крыптанімам, як і конкурсныя працы.

5. На конкурс трэба дасылаць творы, якія дагэтуль нідзе не друкаваліся і не ўзнагароджваліся на іншых конкурсах.

6. Арганізатары не вяртаюць дасланных твораў.

Тэрміны

1. Тэрмін дасылання конкурсных прац мінае **10 лістапада 2011 г.** (вырашае дата паштовага штампа).

2. Вынікі конкурсу будуць аб’яўлены ў снежні 2011 г.

3. Уручэнне ўзнагарод адбудзецца на адмысловай сустрэчы. Аб тэрміне мерапрыемства лаўрэаты і астатнія ўдзельнікі конкурсу будуць паінфармаваны і запрошаны прыняць у ім удзел.

Конкурс праводзіцца дзякуючы фінансавай падтрымцы Міністра ўнутраных спраў і адміністрацыі.

Запрашэнне

Музей
і Асяродак
Беларускай
Культуры
у Гайнаўцы

і
Міраслаў Здрайкоўскі

Запрашаюць

на вернісаж выставікі жывапісу пад агульнай назвай „Ніва”, які адбудзецца 7.10.2011, а гадз. 17.00 (пятніца), у Галерэі Музея і Асяродак Беларускай культуры ў Гайнаўцы, вул. 3 Мая 42, 17-200 Гайнаўка.

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зорка

Д л я д з я ц е й і м о л а д з і

Я — вучань беларускай школы

Калі на сустрэчы ў чацвёртым „ц” класе мы прапанавалі адгадаць **Конкурс пра восень**, дзеці аж ускіпелі ад жарсці. Яны глядзелі на двух сяброў і гадалі — каторы з іх першы пацэліць з адказам: Максім ці Пятрусь?! Але хлопцы, быццам разумелі прыწყпы элігантнасці і сяброўства. Яны адказвалі па чарзе, наперамен. І такім спосабам дваіх апынуліся сярод узнагароджаных пераможцаў. Пасля яны самі нам пра сябе расказалі:

— Я — вучань беларускай школы, — кажа Максім Фіёнік, — я люблю чытаць кніжкі і ездзіць на веласіпедзе. Ужо два разы прачытаў „Хронікі Нарні”. Усе тры тамы. Ну і думаю, што яшчэ вярнуся да гэтай кніжкі. У дарослым жыцці буду пісьменнікам. Або музейнікам. Хачу таксама ездзіць у Беларусь, размаўляць з людзьмі з вёскі.

Па словах Максіма адчувалася, што хлапец самастойна ўжо чытае „Ніву”. І патрапіць рашыць самыя цяжкія крыжаванкі ў „Зорцы”.

— Максім ходзіць таксама на гурток беларускай мовы — адзначае настаўніца Валянціна Бабулевіч, — ён ужо

фота Ганны КАНДРАЦЮК

рыхтуецца да прадметнага конкурсу.

— А я ўжо другі год займаюся ў тэатральным гуртку „Антракт” — кажа Пятрусь Свідэрскі, — я вучань беларускай школы. Мяне цікавяць таксама ўсе заняткі, якія адбываюцца ў Максіма — так называе Музей у Студзіводах, які вядзе бацька яго

сябры. Там навучыўся ўжо ткаць, ляпіць гаршкі і прадметы з гліны, рабіць выцінанкі. І вельмі палюбіў падвячоркі. Дзяўчаткі частуюць варэнікі або блінамі, пасля спяваюць беларускія песні.

Пытаю пра планы на будучыню:

— Мой любімы прадмет, гэта тэх-

ніка — чую ў адказ, — можа буду... Пятрусь жыве між Бельскам і вёскай Белаі, у маляўнічым куточку непадалёк ракі Белаі. Улетку там можна купацца, загараць, паездзіць на веласіпедзе.

— Наш клас вельмі любіць заняткі на прыродзе. — дадае Наталька Кудэрская. Наталька іграе яшчэ на гітары і любіць заняткі мастацтва. Яна таксама палюбіла заняткі ў музеі ў Студзіводах. Найбольш запаматалася жніво. Дзеці збіралі каласкі і спыталі ў касца: а колькі такіх каласкоў трэба на адзін хлеб? Дзесяць ці болей? Каб зразумець „адказ” дзеці мусілі нажаць цэлы снапок. Іншыя сябры чацвёртага „ц” класа таксама з захапленнем распавядалі пра заняткі ў музеі. Яны таксама заявілі што іх выхавацелю спадар Артур Колас. Вось як у восень сустракаюцца сябры з сябрамі і слова са словам. Мяне яшчэ ўразіла, калі Максім і Пятрусь як старыя размаўлялі *на-своему*. А іншыя сябры і сяброўкі глядзелі на іх з прызнаннем і гонарам.

ЗОРКА

(легенда народа нэз-персе)

Як людзі з ваўкамі пасябравалі!

Аднойчы адна дзяўчына з племя нэз перс пайшла ў лес назбіраць дроў на вогнішча. Па дарозе сустрэла азяблае шчаня. Самотны ваўчок тросся ад холаду і голаду. Дзяўчына пачала завываць на-воўчы і клікаць гайню, але ваўкі не адзваліся.

— Мабыць іх настралялі злыя людзі, — падумала, — тады мне трэба заняцца гэтым шчанём, інакш памрэ тут ад голаду або зарэжа яго які люты звер.

Дзяўчына ўзяла ваўчана з сабой у вёску, накарміла і паклала спаць у сваім шатры-ціні. Звярок рос як на дражджах. І не адступаў сваёй апякункі ні на крок. Яны разам хадзілі ў лес па дрывы, палявалі на трусю і вавёрак, хадзілі да крыніцы зачэрпнуць вады. Вечарам, калі абуджалася сапраўдная душа ваўка, яны беглі ў лес і там гулялі да белага рання. Дзяўчына разумела ўсе жэсты ваўка, а ваўк разумее мову і жэсты дзяўчыны.

Аднойчы, на змярканні, яны прыселі ля рэчкі, каб аддыхацца пасля вясялай гульні. У люты вады дзяўчына ўбачыла двух ваўкоў. Яе твар быў парослы шэрсю і напамінаў псы ваўчыцы. Яна сарвалася з месца і з лямантам папыбавала ў вёску.

— Чаму мяне спасцігла такое пракляцце?! — загаласіла яна з болем. — За што мне прыйшлося цягнуць

такую знявагу?!

— Гэта не пракляцце і не знявага, — адказаў ёй спакойна стары шаман. — Тое што спасцігла цябе — гэта дар за тваю дабрыйню. За свае добрыя ўчынкі ты цяпер будзеш жыць у двух светках: у свеце людзей і ў свеце ваўкоў.

Дзяўчына ўміг зразумела і дацаніла тое што з ёй здарылася, яна перанесла сваё ціні на ўскрай лесу, каб жыць блізка звяроў і людзей. Ад гэтай пары людзі з племя нэз перс называюць ваўкоў сваімі братамі.

ЗОРКА

добрыйм стасункам з суседзямі, даўжэй за іншых захавалі яны сваю зямлю. Іх племя праславілася Гранд-шэфам Язэтам, які пры канцы XIX стагоддзя вёў партызанскія войны з белымі захопнікамі і асаднікамі ахопленымі залатой ліхаманкай.

Вершы Віктара Шведа

Несправядлівасць

Сыноч пытае свайго тату:

— Скажы мне, хто тут вінаваты?

Вось у прыродзе, як на дзіва,

Існуе несправядлівасць.

Адпачывае воз зімою,
А сані летняю парою,
А бедны конь, як у няволі,
Не можа адпачыць ніколі.

Ці лёгка бацькам стацца?

Пачуў пытанне Яцка

Татумка малады:

— Скажы, ці стацца бацькам

Не цяжка сапраўды?

— Калі карціць дазнацца —

Хачу дык павучыць:

— Не цяжка бацькам стацца,

Цяжэй аднак ім быць.

Конкурс пра восень (3)

Прывітанне сябры! У нас працяг восеньскага конкурсу. Сярод прапанаваных варыянтаў пазначце правільныя адказы:

Дзеткі з Залук

Прынамсі чатыры асобы адважыліся затанцаваць у час беластоцкага канцэрту гурту *Drum Ecstasy*, які на мінулым тыдні прайшоў у рамках фестывалю „Іншае вымярэнне”. І хаця магло б здавацца, што чатырох бубначоў робіць толькі вялікі гоман і ніяк тут не патанцуеш — яны самі не адзін раз падкрэслівалі, што „цяпер будзе да танца”!

— Мы спачатку не разумелі, чаму ніхто не танцуе, але хутка ўцямілі, што хаця гэта клуб, тут публіка сядзячая, такая філарманічная, — казалі музыкі.

У клубах часта яны не іграюць. Большасць канцэртаў гэта прыватныя ці рэкламныя паказы, часцей ойпэнэйры чым закрытыя залы. Іграюць шмат, нават да 100 канцэртаў у год, з чаго палову — у Беларусі. Адзначаю гэта, бо калі гурт унеслі ў гэтак званы „чорны спісак”, іх сітуацыя ў роднай Беларусі нагта панянялася.

— Адмянялі канцэрты, дагаворы, мы адсутнічалі ў эфіры радыё і тэле-

Музыка з кайфам

Drum Ecstasy: танцавальны гурт?

Фота Ілены КАРПЮК

бачання, — прызнаецца Філіп Чмыр, лідар і заснавальнік гурту. — Гэта складана, бо маем свядомасць, што ёсць шмат прыхільнікаў нашай творчасці, дык чаму адрэзваць ім доступ.

Нягледзячы на чорны піяр, шмат гадоў таму *Drum Ecstasy* рашылася зьзяліцца са слухачамі музыкой у інтэрнэце. Там можна музыку спампаваць бясплатна. Яны ж жывуць з канцэр-

1. Назоў месяца „кастрычнік” выводзім ад:
 - а) кастрыцы,
 - б) вогнішча,
 - в) ад імя Канстанцін.
2. Галоўнае свята на Падляшшы ў месяцы кастрычніку гэта:
 - а) Пакровы,
 - б) гадавіна Кастрычніцкай рэвалюцыі,
 - в) Масленіца.
3. Які беларускі паэт нарадзіўся ў месяцы кастрычніку?
 - а) Янка Купала,
 - б) Максім Багдановіч,
 - в) Анатоль Сыс.
4. Які знак гараскопа спалучаем з першай паловай кастрычніка:
 - а) Вадалей,
 - б) Шалі
5. У якой гміне на Падляшшы сустранем польска-беларускія ўказальнікі:
 - а) у гміне Шудзялава,
 - б) у гміне Гайнаўка,
 - в) у гміне Орля.

Адказы дасылайце да 15 кастрычніка 2011 (налепш па электроннай пошце на адрас Зоркі). Тут разыграем цікавыя ўзнагароды: беларускія кніжкі і гульні.

Адказ на Восеньскі конкурс н-р 2: 1 — Багач, 2 — хаваюцца пад зямлю, 3 — дыні і гарбузы, 4 — Хелмонскі, 5 — баравікі. Узнагароду, фільм-прэзентацыю „Замкі Беларусі” выйграў Каміль Барташэвіч з Тапіла. Віншуем!

ЗОРКА

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

таў: — Мы ж працуем камерцыйна, за грошы, няма чаго тут хаваць, але любім тое, што робім.

Іх музыку таксама дацэнняюць мастакі іншых галінаў. Тэатр танца „Каракулі” скарыстаў іх музыку да свайго спектакля, а гукі бубноў чуюм між іншым у фільмах „Night Watch” ці „Day Watch”.

Апошнімі гадамі было ў іх шмат праблем з музыкамі, ніяк не маглі габіцца сталага складу, але, відаць, пытанне ўжо вырашылася. Далучыўся да гурту Дзіма Харытанавіч, бубнач вядомы хаця б з гуртоў „Zet”, „Hasta la fillsta” ці выступаў з Памідорам. Напэўна асацыююць яго верныя фанаты „Басовішча”. Так як і ўспамінаюць напэўна выступ *Drum Ecstasy*, які госцем фестывалю быў у 2006 годзе.

Drum Ecstasy — чатырох сур’ёзных музыкаў-бубначоў, прынамсі калі глядзець на іх сцэнічны „чорны” імідж. У жыцці ж яны, як самі прызнаюцца — цёплыя і вясёлыя бацькі!

i_basovka@o2.pl

Галерэя ЗОРКІ

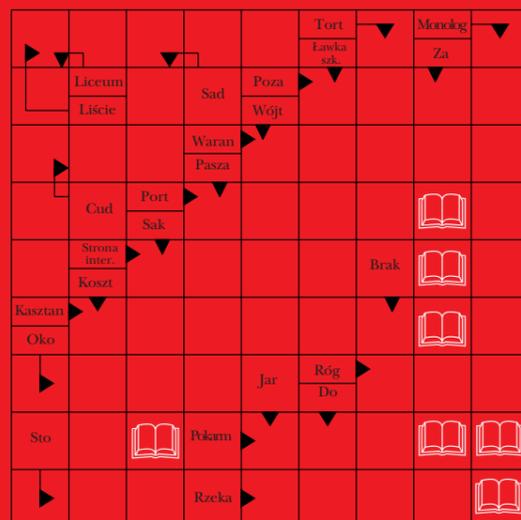
1. Імя і прозвішча: Аляксандра Варшыцкая (Гімназія н-р 3 у Бельску-Падляшскім).
2. Твой любімы прадмет: геаграфія.
3. У жыцці хачу стаць: псіхолагам або лекарам-хірургам.
4. У сяброў цаню: шчырасць і адказнасць.
5. Не люблю: сераду — у гэты дзень у мяне найцяжэйшы ранец.
6. Па-беларуску размаўляю: з мамай, з некаторымі сябрамі.
7. Кніжка якая мяне захапіла: «Мядзяны яздок» аўтарства Паўліны Саймонс.
8. Падабаецца мне музыка: класічная і поп, мае любімыя кампазітары гэта Шапэн і Моцарт.
9. Твае ўлюбёныя стравы: варэнікі з сырова-бульбяной начинкай („piegogi ruskie”).
10. Ці ёсць у Цябе любімы спосаб адпачынку: люблю чытаць кніжкі і граць на флейце.
11. Калі дарасту хачу жыць: У Локніцы, там адчуваю як у сябе дома і адтуль блізка да маёй бабулі, якая жыве ў Кленіках.

Польска-беларуская крываганка № 41

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крываганку н-р 37:

Карагод, плыт, прышынак, рыт, нага, казка, асвета. Кот, прас, прыз, лытка, грып, Ас, тын, агат, вушка. Узнагароду, фільм пра беларускія абрады, выйграў Павел Каліноўскі з Беластока. Віншуем!

Навіны кнігарні

Сяргей ЧЫГРЫН

Кнігі двух гісторыкаў

Нядаўна ў адной з кніжных крамаў Мінска купіў дзве кнігі — кнігі двух беларускіх гісторыкаў, якія жывуць у Польшчы. Гісторыкі, якія вядомыя не толькі ў Рэспубліцы Польшча, але і ў Беларусі. Гэта — Юры Туронка і Яўген Мірановіч. Першы з іх напісаў кнігу ўспамінаў „За кардонам Бацькаўшчыны”, а другі — „Беларусы ў Польш-

тар, у канцы 1980-х гадоў. Пісалася, як доктарская праца, абароненая ў Варшаўскім універсітэце. І была яна для большасці палякаў тады першым даведнікам пра беларусаў Беласточчыны. Праца Яўгена Мірановіча была напісана на аснове архіўных матэрыялаў, літаратуры і ўспамінаў жыхароў Беласточчыны, таму не толькі не састарэла яна і сёння

большасць беларусаў складала вясковае насельніцтва, якое размаўляла па-беларуску. А вось у Беластоку, напрыклад, у 1931 годзе жылі 7502 чалавекі праваслаўнага веравызнання. Сярод іх роднай называлі беларускую мову 518 чалавек, расейскую — 3263, астатнія — польскую.

Вялікую ўвагу гісторык у сваёй кнізе аддае даследаванням эканамічнага

ў летніх Трыпуцях, дае шмат надзеі і імпульсаў да даследаванняў над яшчэ ўсё не да канца адкрытай сучаснай гісторыяй Беларусі. Разважаючы пра ўспаміны Юры Туронка, варта згадаць, што выдадзеныя яны тыражом 100 экзэмпляраў усё ж такі ў Беларусі, а не ў Польшчы, у якой шмат хто з беларусаў шмат у чым абавязаны перад іх аўтарам”, — прызнаецца Алена Глагоўская. А Міхась Скобла сказаў пра ўспаміны Юры Туронка, што „гэта панарама чалавечага жыцця, дзе трэба — дакладна-падрабязная (відно, што аўтар абавіраецца на дзённікі), дзе трэба — жывапісна-кінематаграфічная”.

Успаміны Юры Туронка „За кардонам

чы (1918-1949)”. Адрозніваючы, што кнігі гэтых аўтараў беларусы чытаць любяць. Наогул, працы Юры Туронка амаль усе выдаваліся ў Беларусі па-беларуску. Гэта дзякуючы Юры Туронку мы даведліся праўду пра Беларусь падчас нямецкай акупацыі ў гады Другой сусветнай вайны. З савецкіх кніг мы ведалі толькі тое, што немцы былі дрэнныя, а партызаны — добрыя, нацыяналісты — палачы беларускага народа, а Вільгельм Кубэ — кат. Юры Туронка у сваіх кнігах данёс да беларусаў праўду пра таго ж Кубэ, пра той жа СБМ, пра Радаслава Астроўскага, Вацлава Іваноўскага, Фабіяна Акінчыца, Янку Станкевіча і многіх іншых асоб.

З цікавымі працамі да беларускага чытача прыйшоў і Яўген Мірановіч, які апублікаваў кнігі па навейшай гісторыі Беларусі. Да гэтых двух шаноўных гісторыкаў вельмі актыўна ў апошні час далучыўся Алег Латышонак, які на беларускай мове выдаў цэлую серыю кніг па гісторыі Бацькаўшчыны. Добрыя кнігі па-беларуску дайшлі да Беларусі і Антона Мірановіча пра праваслаўную Беларусь, Яна Максімока пра беларускую эміграцыю ў Нямеччыне, кнігі Мар’яна Пецокевіча, Анелі Катковіч, крывянаўчых працы Дарафея Фіёніка. Але да сённяшніх дзён у беларускіх кнігарнях няма шчыкоўных і ґрунтоўных даследаванняў на беларускай мове Алены Глагоўскай, Рыгора Сасны, Вячаслава Харужага, Малгажаты Мароз і многіх іншых даследчыкаў, якія жывуць у Польшчы, але сур’эзна і аб’ектыўна пішуць пра Беларусь. Іх творы таксама неабходна перакладаць і выдаваць для беларусаў.

Яшчэ ў 1993 годзе Яўген Мірановіч у Варшаве на польскай мове выдаў даследчую працу „Białorusini w Polsce (1944-1949)”. А пісалася яна, як кажа сам аў-

фактурай, фактамі, лічбамі, а, наадварот, набыла яшчэ большую каштоўнасць, як гістарычны дакумент. Нядаўна гэтая праца нашага вядомага гісторыка пабачыла свет і на беларускай мове. І сёння яе з вялікай цікавасцю чытаюць у Беларусі. Вядома, найперш тыя, хто цікавіцца гісторыяй нашай Бацькаўшчыны, лёсам беларусаў у свеце.

У кнізе гісторык найбольш засяродзіў увагу на жыццёвым лёсе беларусаў Беласточчыны. Як мы добра ведаем, 20 верасня 1944 года адбылася страта Беларускай Беларускай вобласці, бо сталінскі ўрад заключыў пагадненне з Польскім камітэтам нацыянальнага вызвалення пра маючую быць перадачу Беласточчыны Польшчы і абмен насельніцтвам на перададзеных землях. З Беласточчыны высяляліся беларусы, а з Беларусі туды ехалі беларускія палякі. За наступныя гады ў савецкую Беларусь выехалі з Беласточчыны 36 тысяч чалавек. А ў 1945 годзе была падпісана дамова сталінскага ўрада з польскім часовым урадам аб перадачы беларускай тэрыторыі палякам і змене дзяржаўнай мяжы. Было перададзена Польскай рэспубліцы 17 раёнаў Беларускай вобласці і 3 раёны Брэсцкай вобласці. Пра лёс гэтых беларусаў на Беласточчыне і піша Яўген Мірановіч. Распачынае ён, вядома, разважаць пра беларусаў у польскай дзяржаве ажно з 1918 года. Тады згодна з міжнароднымі абавязкамі, якія падпісала Польшча, беларусы павінны былі атрымаць поўныя правы і свабоды, якія належалі нацыянальным меншасцям. Аднак рэчаіснасць, як піша Яўген Мірановіч, значна адрознівалася ад дэкларацый. Бо беларусы тады адрозніваліся ад палякаў, што жылі на гэтай тэрыторыі, і культурай, і рэлігіяй, і сацыяльна-палітычным становішчам. Пераважную

становішча беларускага насельніцтва, палітычным умовам нацыянальнага жыцця беларусаў у Польшчы ў пасляваенны час, адносінам беларусаў да польскай дзяржавы і народа, апісвае праблемы асветы на роднай мове і разважае пра нацыянальную свядомасць беларусаў Беласточчыны. „Беларусы Беласточчыны як сялянская супольнасць, не надавалі занадта вялікага значэння пісьмоваму слову, не стваралі ў гэты перыяд культурных каштоўнасцей, якія выходзілі па-за межы фальклору, і не пакінулі мемуараў, дзённікаў і іншых запісаў, якія сведчылі б пра іхняе тагачаснае бачанне рэчаіснасці. Толькі ў сярэдзіне 1950-х гадоў пачалі з’яўляцца першыя нумары выдання на беларускай мове — газеты „Ніва”. Адначасова гэтае выданне стала адным з найважнейшых фактараў, які фармаваў нацыянальна-палітычную арыентацыю беларусаў Польшчы”, — робіць высновы Яўген Мірановіч.

„За кардонам Бацькаўшчыны” — кніга ўспамінаў Юры Туронка. Пра гэтую кнігу ўжо напісалі добрыя артыкулы Алена Глагоўская ў штотымсячніку „Czasopis” (№ 3, 2011) і Міхась Скобла ў „Нашай веры” (№ 2, 2011). „Маючы за сабой жыццёвы і даследчыцкі вялікі вопыт, Юры Туронка гуртаваў побач сябе моладзь, якая шмат у чым скарыстоўвала сустрэчы з ім. Для мяне асабіста гэта была „беларуская школка Юры Туронка”, у якой я навучылася намнога больш, чым праз сем гадоў навучання беларускай мовы ў пачатковай школе. З гэтай „школкай” вырасла і мая зацікаўленасць гісторыяй Беларусі, як думаю, і шмат каго з беларускіх сучасных гісторыкаў у Польшчы, а мабыць і ў Беларусі. Кожная сустрэча з Юры Туронкам і яго сям’ёй — ці то ў Варшаве, ці

Бацькаўшчыны” вельмі цікава чытаюцца. Яны адлюстроўваюць не толькі лёс адной сям’і Туронкаў, але ў цэлым нашу гісторыю. Аўтар усё жыццё вёў дзённік, пачынаючы з 13-гадовага ўзросту. Праўда, былі пэўныя перапынкі, але тым не менш дзённікі пісаліся, а значыць пісаліся і ўспаміны, якія аўтар закончыў толькі ў 2009 годзе, напярэдадні свайго 80-годдзя.

Юры Туронка у сваіх успамінах узнавіў і ацаніў перажытае: і ў мястэчку Дукшты, і першую віленскую гімназію, і жыццё ў Польшчы, і дзейнасць БГКТ і г.д. Разам з тым аўтар заўсёды разважае пра шляхі беларускага самаўсведамлення.

Вельмі шмат праз старонкі кнігі праходзіць прозвішчаў — найбольш знаёмых і вядомых. У свой час Юры Туронка сустракаўся з Пятром Сергіевічам, Язэпам Рэшацем, Уладзіславам Казлоўскім, Мар’янам Пецокевічам, Пятром Ластаўкай, Язэпам Гапановічам і з сотнямі іншых асобаў Бацькаўшчыны, якія пакінулі значны след у беларускай гісторыі. Пра адных больш пра іншых менш згадвае гісторык у сваіх успамінах. Але згадвае пра іх так, як і наколькі ён гэтых і іншых людзей ведаў, сустракаўся, спрачаўся з імі.

Успаміны Юры Туронка дапаўняюцца яшчэ фотаздымкамі, дакументамі і спісам беларусазнаўчых прац гісторыка. Цалкам „За кардонам Бацькаўшчыны” — гэта новы, малавядомы шырокаму чытачу матэрыял, каштоўнасць якога немагчыма пераацаніць. Ён уражвае багатай фактаграфічнасцю, асабіста перажытым, аўтар узнаўляе сацыяльныя, побытавыя ўмовы і абставіны, у якіх прыходзілася жыць, працаваць, ствараць родную беларускасць найперш за кардонам Бацькаўшчыны.

Падарожжа з Беластока ў Монькі крыху нагадвае падарожжа па Усходняй сцяне. З Беластока ранішні, перад сёмай, аўтобус забірае чатырох пасажыраў; у Кнышыне трое з іх сходзіць, даходзіць адзін. І так, з двума пасажырамі, аўтобус прыязджае ў Монькі. З Монькаў у напрамку Багушэва перад восьмай раніцы мабыць і ніхто не ездзіць, бо шафёр жвава павярнуў машыну па аўтавакзальнай плошчы, але ўспеў звочыць мяне. Перад Багушэвам аўтобус прыхапіў яшчэ школьніцу, бадай пачатковага класа, якая ў Багушэве і злезла, шпарка пабегшы ў напрамку школы.

Пакінуў там жа аўтобус і я; далей шафёр паехаў сам. Можна было паехаць і мне далей, у напрамку моста на Нераслі, пра які захаваўся дакумент паўтысячагадовай даўнасці, з 1510 года, дзе кароль Жыгімонт I Стары дазволіў віленскаму ваяводу Мікалаю Радзівілу браць пошліну: ад бочкі тавару па грошу, ад каня па грошу, ад вялікага быдла, ад вала або ад ялавіцы па паўгроша, ад малага быдла па беламу грошыку, ад пешага чалавека па грошыку, на вечнасць яму самому і ягонай жонцы, і іх дзецям, і будучым іх нашчадкам.

Колькі тая „вечнасць” доўжылася — невядома. І не мост той цікавіў мяне, толькі тамашнія рэлігійныя дачыненні. Менавіта калісь у Багушэве, што зараз на захадзе Монькаўскай гміны, была царква. Вось што пра яе пішуць Юзаф Марошэк і Аркадыюш Студнярэк: „We wsi zbudowano cerkiew ruską św. Praksedy Męczenicy. Widok jej, zapewne z 1561 r., utrwalony został na mapie południowo-wschodniej granicy dóbr goniądzkich, zatytułowanej Trzecie pole Boguszowskie. Współcześni nam mieszkańcy wsi, zgodnie z tradycją, wskazują miejsce posadowienia cerkwi, na końcu wsi (od strony Trzciannego), gdzie obecnie znajduje się remiza strażacka. W 1571 r. wspomina się o fakcie, że odbywał się tam w dniu na św. Szymona Judy licznie odwiedzany odpust. W czasie tej religijnej imprezy odbywał się też jarmark. Targowe z niego dostarczało od 15 do 20 gr. W 1571 r. stwierdzono, że pop ruski z Boguszewa miał swój obrub w sąsiedztwie wsi Krasowo (dziś Lewonie), a wśród gruntów wsi Boguszewo była 1 włóka popa ruskiego wolna od powinności dworskich. W 1580 r. zapisano w rejestrze pogłównego: Boguszewo, pop ruski od cerkwi, z 1, włók osiadłych 1. Stan cerkwi boguszewskiej był w latach 1773-1788 w opłakanym stanie. W 1783 r. pleban z Trzciannego stwierdził, że we wsi Boguszewie, należącej do starostwa knyszynskiego, funkcjonuje cerkiew unicka, w której jest prezbiter ritus graeci, który ma dla siebie fundusz przywoity dla żywności, ale parafii żadnej nie ma. W 1785 r. cerkwie w Knyszynie i Boguszewie obsługiwał unicki ks. Grzegorz Morozowicz. W 1789 przed Konsystorzem toczyła się sprawa przeciwko parochowi boguszewskiemu o nie dokonanie pogrzebu dziecka. Kolatorami cerkwi byli od 1570 r. królowie polscy. Jeszcze w 1820 r. odnotowano, że w parafii trzciańskiej znajduje się cerkiew uniatska, we wsi Bohuszewie. Po 1820 r. przeniesiono ją do Knyszyna i umieszczono na cmentarzu przy szosie do Grupy, w pobliżu Knyszyna Zamku. Została rozzebrana w 1941 r. Ostatnim unickim prezbiterem w Boguszewie i Knyszynie był ks. Stanisław Żebrowski, wzmiankowany w 1831 r.”

Падаўся я ў канец Багушэва, што ў напрамку Тшцянага, шукаць таго пажарнага дэпо. На канцы вёскі такога аб'екта не было; павярнуў я назад, уважна прыглядаючыся ўсім будынкам. Паміж школай і касцёлам, што стаяць на паўднёвым баку багушэўскай вуліцы, ёсць невялікая крама. Насупраць яе я заўважыў даволі абшырны, але запушчаны будынак з гаражавым адсекам; спытаў я пра яго пажылога мужчыну, што прысеў перад крамай. Будынак той выконвае цяпер ролю вясковай святліцы —

На месцы колишняй царквы святліца і пажарнае дэпо ў Багушэве

у прырэдній яго частцы два адрамантаваныя памяшканні, у якіх ладзяцца вясковыя мерапрыемствы. Там і пажарнае дэпо. Значыць, на месцы цяперашняй святліцы стаяла каліць у Багушэве царква. Калі яна была ўзведзена, калі пры-

нятальна, шмат будынкаў у гэтай невялікай вёсцы без гаспадароў, не найлепш выглядаюць Дзежкі і само Багушэва. Шмат у наваколлі маладога лесу. Але аблагодзіліся, тэя ўгоддзі, якія захаваўся, абрабляюцца, на задворках шмат

Тэкст і фота
Аляксандра ВЯРБІЦКАГА

Монькі

ход прыняў унію — дакладна невядома. Зараз у Багушэве пабудаваны ў 1981-1982 гг. касцёл; парафія была заснавана ў 1995 годзе.

Але мяне там зацікавіла не так царква, як тамашнія тапанімія: Чаколды, Калодзеж, Дзежкі, Зноскі, Крапіўніца, Калеснікі, Войшкі, Гарнастаі — назвы гэтых вёсак выводзяцца з беларускай мо-

зафальгаванага корму, некаторыя жылля і гаспадарчыя будынкi выглядаюць імпазантна. Ды і тэя апусцелыя будынкi маглі стаць вынікам шырокавядомай цягі тамашняга насельніцтва за акіян...

Зацікавіла мяне яшчэ адна справа: ці на тэрыторыі сённяшняга Монькаўскага павета, у міжрэччы Бобры, Бярозаўкі і Супраслі, у даягелонскі перыяд (калі

Касцёл у Моньках

вы... Паміж Багушэвам і Чаколдамі распаложаны парафіяльныя могілкі. На прырэдніх намагільніках прозвішчы: Семянковіч, Мікевіч, Сянкевіч, Хвецька, Грынявіцкі, Цыбулька, Хома — гэта прозвішчы хутчэй баярскія чым шляхецкія. Дарэчы, цытаваныя мною аўтары надта гэтага не прыхоўваюць: „Znoski były osadą bojarską. Włóki do niej należące pozostawały w szachownicy chłopskiej wsi Kołodziej. W 1571 r. bojarzyn Maciej Znosek Miśkiewicz miał tam 3 1 włóki, płacił czynszu 5 kop gr litewskich. Zobowiązany też był do wystawienia na czas wojny uzbrojonego konnego jeźdźca”.

Прайшоўся я па некаторых з гэтых вёсак. Чаколды выглядаюць даволі прыг-

гэтая тэрыторыя была ў межах Бельскага павета), да фларэнційскага наступу Рыма на ўсход, не было больш цэркваў у Багушэве, Кнышыне ды яшчэ Карповічах... Пра апошнія захаваўся пісьмовыя дакументы. Але ж не ўсе даўнія дакументы дачакалі нашага часу. Бог адно ведае, ці ўсходнеабрадных храмаў не было, для прыкладу, у Каліноўцы, Крыпне, Далістоўе ці нават Тшцяным. Наступ латынізацыі ў ягелонскі перыяд мог іх поўнасьцю абрушыць у Лету...

Сама павятовая мясцовасць Монькі стала свайго роду феноменам, калі будучы яшчэ невялікай вёскай у палове 1950-х гадоў была назначана цэнтрам но-

вага павета. А раней было так: „Początkowy rozwój Moniek związany był bezpośrednio ze znajdującymi się w odległości 1,5 km (wieś Hornostaje), carskimi koszarami. Stacjonowało tam na przeszło 60 hektarach 2 tysiące żołnierzy carskich z Suzdalskiego Pułku Piechoty im. gen. Suworowa, który na podstawie dekretu cara Mikołaja I Romanowa z 1872 miał za zadanie wzmacniać pas graniczny Rosji w okolicy Osowca. Teren jednostki otoczony był fosą chroniącą 20 budynków o różnym przeznaczeniu. Wśród nich znajdowała się drewniana cerkiew, 4 wielkie piętrowe domy, w których mieszkała kadra wraz z rodzinami, kantyna, lazaret, sklep i rusznikarnia. Szeregowcy zajmowali dwa potężne budynki koszarowe. Na pryzkach i barłogach ze słomy stłoczono ich ok. dwóch tysięcy. Jednostkę kilkakrotnie wizytował sam car, który w szpalerze wojska, przy dźwiękach orkiestry odbierał szczególnie uroczyste defilady. (...) Mimo bliskiej obecności koszar rozwój osady Mońki był bardzo powolny. Jeszcze w roku 1912 składała się tylko ze stacji kolejowej i 6 domów mieszkalnych. Działania I wojny światowej szczęśliwie ominęły Mońki i okolice. Najbliższy odcinek frontu znajdował się nad rzeką Biebrzą w okolicach Goniądza i Osowca. 6 sierpnia 1915 r. Niemcy oblegając twierdzę Osowiec użyli gazów bojowych. I wojna światowa i następna wojna bolszewicka 1920 r. nie przyniosły dla Moniek znaczących strat materialnych, zabudowania osady nie zostały naruszone. (...) Pozostałością po carskich wojskach jest po dzień dzisiejszy droga łącząca Mońki i Hornostaje (obecnie ulica Kolejowa), budynek dawnego dworca kolejowego (najstarszy obecnie budynek w mieście z 1905 r.), cokoł betonowy na którym stało popiersie generała Suworowa, oraz cmentarz wojskowy (prawosławny), który został założony w 1869 r. Zajmuje powierzchnię 0,38 ha. Na cmentarzu pochowani są żołnierze rosyjscy polegli w czasie I wojny światowej (w 1915 r.). Cmentarz położony jest z dala od zabudowań wiejskich, w lesie na wzniesieniu. Obecnie zarośnięty jest krzewami i młodymi drzewkami, co bardzo utrudnia dotarcie do niego. Usytuowany jest po północno-wschodniej stronie drogi Hornostaje — Ginie. Cmentarz uległ zniszczeniu po zakończeniu I wojny światowej. Budulec z cenniejszego materiału został wykorzystany w gospodarstwach indywidualnych oraz do budowy chodników i dróg, ogrodzeń czy balustrad balkonowych. Na szczycie pagórka cmentarnego do wybuchu wojny znajdowała się drewniana kaplica prawosławna o wymiarach 10 x 12 m.”

А што сталася з казармамі Суздальскага палка пяхоты? „Od 1916 r. trwały prace nad budową kościoła w Mońkach. Prowadził je ks. Mieczysław Małynicz-Malicki. Kościół usytuowany w pięknym miejscu, na górcie, był odobą całej okolicy i widoczny w promieniu kilkunastu kilometrów. Ks. Małynicz nabył budulec z likwidowanych koszar w Hornostajach za 18 000 marek i rozbierając w nich tylko ściany wewnętrzne wybrał z nich tyle cegły, że wybudował z niej kościół i plebanię, a pozostało jeszcze tyle, że można by wybudować dwa dalsze kościoły. (...) Znaczny rozwój osady nastąpił po roku 1920, kiedy powołano w Mońkach parafię rzymsko-katolicką Matki Bożej Częstochowskiej i św. Kazimierza”.

Шчыра кажучы, Монькі, якія памойму ў сваіх пачатках называліся Манюшкі (за што падказвае і назва суседняй вёскі Манюшачкі), свой росквіт абавязаны цару Аляксандру II, а не як пішуць цытаваныя гісторыкі Мікалаю I (які памёр ужо ў 1855 годзе). Бо ж гэта пры Аляксандры II была пракладзена побач Монькаў чыгунка ў 1873 годзе і ў той жа час прынята пастанова пра пабудову асаветскай крэпасці з казармавым дадаткам да яе ў Гарнастаях, які стаў матэрыяльнай асновай узвядзення Монькаў у ранг парафіі. Мо хто і дадумаецца паставіць названую адпаведным імем фігуру на пустуючым па Сувораве (які ж таксама быў Аляксандрам) пастаменце...

■ Іаанна ЧАБАН

Усё будзе добра

З моманту закрыцця для нас сцэн слаўнага БГКТ з майго боку пачаўся даволі актыўны пошук усялякіх кантактаў і магчымасцей далейшай дзейнасці спявачага дуэта „Зараніца”. Надумалася ўціснуцца на раённыя дажынкі Сакоўскага павеята, ладжаныя сёлета ў Сухаволі. На жаль, хаця мы з Галенай худыя і на сцэне мала месца патрабуем, то ўсё ж такі сакоўскае староства рашуча паведалі, што яны маюць сваіх артыстаў і свае песні, а мы там ні пры чым з гэтымі беларускімі прыпеўкамі. Можна зразумець, што мы, як і гэтыя родныя песні ім па-просту чужыя — такі нежаданы элемент, якога лепш ацерагацца. Нас на павятовых дажынках не будзе, але адправім туды нашыя замежныя беларускія строі і беларускі ручнік пад хлеб, што больш — гэтым сімвалічным

рэквізітам прыйдзеца выконваць вялікую місію дарэння ўзгаданых сакоўскіх гаспадароў хлеба і соллю. Замест нас у іх апрануцца вучні сакоўскага сельскагаспадарчага тэхнікума разам са сваёй настаўніцай, якой, слава Богу, хапае цывільнай адвагі, каб здзейсніць гэту, глядзячы на тутэйшыя ўмовы, спрэчную і вельмі рызыкаўную ініцыятыву. Місія сапраўды вялікая — гэтыя строі будуць адзіным беларускім акцэнтам маштабнага мерапрыемства, на якое з’едуцца жыхары вёсак, у дзевяноста дзевяці працэнтах карэнна беларускамоўных.

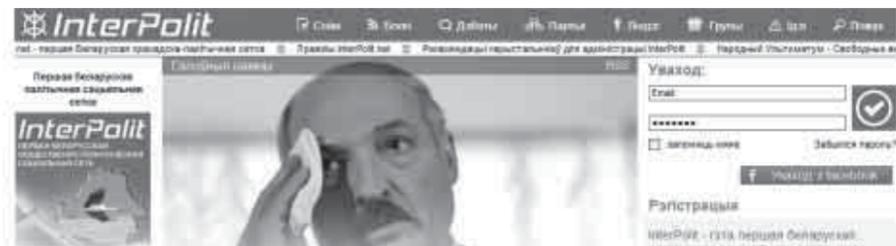
А „Зараніца”? Інтэрнэтнай поштай парасылала я пісьмы ўсім дырэктарам дамоў культуры, пачынаючы з Дубровы-Беластоўскай, на Сям’ятычах канчаючы. Паслала я ім штоосьці накшталт матывацыйнага ліста на тэму „чаму варта нас запраسیць”, дасылаючы замест свадрас інтэрнэтнай старонкі нашага аб’яднання *Terra Incognita*. Пакуль водгукаў было два: адзін арлянскі, адзін гайнаўскі. Трэба і за гэта Богу дзякаваць. У Орлю паехалі мы на Зельну, на беларускі фэст. Вельмі цёпла нас там прынялі, публіка падпявала, дзякавала і прасіла зноў прыехаць.

На пачатку верасня нас чакалі на

беларускай вясельнай бяседзе ў Гайнаўцы. Гулялі мы там цэлы божы дзень, бо ў адзінаццаць гадзін ужо пачыналіся рэпетыцыі, без якіх адыграць багаты вясельны сцэнарый, прыдуманы спадаром рэжысёрам Пілюцікам з Пружан, немагчыма. Гэтае мерапрыемства прыцягнула цудоўных артыстаў-беларусаў з Пружаншчыны і Беластоўчыны, якія вельмі ўдала і гарманічна дапаўняліся на сцэне, ствараючы непаўторны і заадно аўтэнтны вясельны настрой. Да танца вясельнікам ігралі лепшыя пружанскія народныя інструменталісты, бабулі са Смалявіцы паказалі як можна гуляць пад акампанемент даўніх прылад хатняй гаспадаркі, у тым ліку маслабойкі з дачэпленым званочкам. Усе бяседнікі паклапаціліся, каб выглядаць як найярчэй і найпрыгажэй. У іхніх строях перапляталася вяцёлка ўсялякіх колераў і ўзораў: палосак, клетак і кветак. Найбольш гэта было відаць на саматканых спадніцах бабуль са Смалявіцы, а якія кашулі ў іх былі!.. Тонкія, чырвоныя вышыўкі на беленькім палатне (хто б падумаў, што гэтым кашулям, тканым яшчэ бабулямі смалявіцкіх бабуль, ужо больш за 150 гадоў!), а фартушкі ў іх якія, праўда, ужо новыя, але пашытыя і вышытыя згодна з даўняй стылістыкай. Большасць артыстаў прывезла з сабою румяныя, пахучыя караваі, якіх пакаштавала ўся публіка гайнаўскага амфітэатра. Дастойным увагі быў перадусім абрад дарэння.

Тут артысты маглі выказацца не толькі ведамі пра даўнія традыцыі, але таксама новымі задумамі і патэтычным талентам. Вельмі адмысловыя пажаданні і дарункі маладым падрыхтавалі артысткі з Козлікаў. Тут трэба адзначыць аўтарскае, гумарыстычнае выступленне спадарыні Любы Гаўрылюк, якая вяла дыялог з сястрой — саматужна зробленай вялікай льялікай пераапранутай за якавую бабу. Маладым таксама можна было пазаздросціць вясельных стараў і свахі — такіх і са свечкай цяпер не знайсці! На вясельнай сцэне можна было сапраўды пасмяяцца, паспяваць, патанцаваць, а яшчэ і папіць ды паесці. Гайнаўскія гаспадары вельмі добра паклапаціліся аб гасцей, ніхто галодным і сумным дахаты не вяртаўся. Дабрыня і цёплыя гайнавян паспрыялі інтэграцыі ўсіх удзельнікаў гэтага мерапрыемства, яны выклікалі пачуццё знаходжання ў адпаведным часе і месцы, адным словам — пасярод сваіх. „Зараніцы” запрапанавалі класіфікацыю спевакам з Гайнаўкі ў іхнім вераснёўскім падарожжы ў Пружаны. Маёй радасці не было канца — я ж з усіх краін свету найбольш люблю наведваць Беларусь, а апошні раз пабывала там паўтара года таму, і толькі на адзін начлег.

Будзем спадзявацца на далейшае супрацоўніцтва з гасцінным Гайнаўскім домам культуры і жадаем усім як найбольш такіх цёплых і вясёлых сустрэч!

Сацыяльныя сеткі ў апошні час адыгрываюць немалую ролю ў грамадскім жыцці. Кажуць, менавіта яны былі сродкам для каардынацыі дзеянняў егіпецкіх рэвалюцыйных мас, у выніку чаго быў зрынуты талашні рэжым Хосні Мубарака. Сацыяльныя сеткі сталі таксама пляцоўкай падрыхтоўкі і распаўсюду інфармацыі аб акцыях маўклівага пратэсту, якімі вызначылася сёлютняе лета ў Беларусі. Яны нават набылі арыгінальную назву „Рэвалюцыя праз сацыяльныя сеткі”. І рэвалюцыя, канешне ж, адбылася, праўда не ў Беларусі, а ў разуменні, што віртуальныя сацыяльныя сеткі гэта найноўшы спосаб аб’яднання людзей дзеля разнастайнай дзейнасці ў рэальнай рэчаіснасці.

Уласна беларускіх сацыяльных сетак да апошняга часу практычна не было. Нават узгаданая „Рэвалюцыя праз сацыяльныя сеткі” месцілася ў расійскай сетцы „Вконтакте”. Магчыма, некаторыя носьбіты нацыянальнай беларускай свядомасці неяк непрыхільна ставіліся да такога стану рэчаў і цяпер мы маем *InterPolit* — першую беларускую палітычную сацыяльную сетку, „якая аб’ядноўвае палітыкаў, экспертаў, журналістаў, лідараў партый і, галоўнае — выбаршчыкаў Беларусі ў рамках адной супольнасці”.

Месціцца даная сетка ў інтэрнэце на старонцы <http://interpolit.net>. Гэта свайго роду сайт, які зроблены вельмі прафесійна. Ён цалкам адпавядае ўяўленню партала навін, прытым выйсці да рубрык, што знаходзяцца ўверсе цэлага выяўлення, на самрэч ёсць выйсцямі да супольнасцей. Яны азначаны як „Сойм”, „Блог”, „Дэбаты”, „Парты”, „Людзі”, „Групы”, „Ідэі”. Каб увайсці амаль да кожнай з іх, трэба ўвесці пароль, гэта значыць, што патэнцыйны сяб-

ра адной з супольнасцей мусіць спярша зарэгістравацца. Выйсце да рэгістрацыі месціцца з левага боку.

Падабенства *InterPolit* на сайт навін дае бягучы радок ўверсе і фотаздымкі галоўных паведамленняў, якія змяняюць адзін аднаго. Пасярэдзіне цэлага выяўлення галоўнай старонкі месціцца анонсы навін. Варта адзначыць, што мова гэтай першай беларускай палітычнай сацыяльнай сеткі з’яўляецца беларускай, але значная колькасць тэкстаў падаецца па-руску, не маючы беларускамоўнай версіі.

Унізе выяўлення мы зноў наткаемся на рубрыкі. Тут звестак аб *InterPolit* значна больш, чым ўверсе. „InterPolit.net — гэта не чарговы апазіцыйны сайт, гэта не праект па адмыванню гранта, за сеткай не стаіць хто небудзь з палітыкаў і ва ўладзе няма ўплыву на працу партала”, — запэўнівае ініцыятар сеткі Ігар Коктыш.

Галоўнай мэтай сеткі, згодна паданай інфармацыі, ёсць „аб’яднанне сацыяльна актыўных беларусаў, стварэнне ў асяроддзі віртуальнай Беларусі альтэрнатыўнага ўрада, распрацоўка намаганнямі ўсіх удзельнікаў гэтай сеткі і ўкараненне ў жыццё «Праграмы Сойма» — абавязковай да выканання народнай, палітычнай праграмы развіцця Беларусі”.

У адрозненні ад шматлікіх сайтаў з невызначанымі аўтарамі і натхняльнікамі, на *InterPolit* усе мадэратары маюць імёны і прозвішчы. Усё гэта месціцца на стронцы „Мадэратары”.

Сетка мае партнёраў, пра якіх ходзіць на аднайменнай старонцы. Іх пакуль не вельмі многа — усяго чатыры, сярод якіх тры — моладзевыя апазіцыйныя арганізацыі.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

С БЕЛАРУСЬ

„Мужыцкая праўда”

Кастусь Каліноўскі пакінуў пасля сябе не толькі гераічны і трагічны вызвольны чын, не толькі паўстанцкі рэй, які быў прыкладам наступным пакаленням змагароў за незалежнасць. Ён пакінуў таксама літаратурна-гістарычны запавет, у якім усталяваны прычыны гаротнай долі беларускага народа і выразна сцвердзіў працтва ажно на 150 гадоў: „...Народзе, ...тагды толькі заживеш шчасліва, калі над табою Маскаля ўжэ не будзе” („Лісты з-пад шыбеніцы”). Ключавымі тут ёсць словы „над табой”. Бо не „з табой”, не „на тваёй зямлі”, а менавіта „над табой”, іншымі словамі, калі беларускай зямлі перастане кіраваць імперская дзяржава з Усходу.

Сваю газету Каліноўскі назваў „Мужыцкая праўда”, у тагачасным разуменні гэта значыла „Сялянская праўда”, а паколькі беларуская нацыя на той момант была пераважна сялянская, то „мужыцкая” па сутнасці было сінонімам слова „беларуская”. Пасля Каліноўскага было шмат выданняў са словам „праўда”, але ў іх не было ні шчырасці, ні праўды. „Мужыцкая праўда” выдавалася нелегальна ў 1862-1863 гадах. Усяго выйшла 7 нумароў гэтай газеты-ўлёткі. Да выдання акрамя Каліноўскага чынна прычыніўся ўраджэнец Жалудка Валеры Урублеўскі, у Вялікай Бераставіцы дзеіў Фелікс Ражанскі, якому дапамагаў Ігнат Казлоўскі. Выдавалася яна па ўсім вынікам менавіта на Гарадзеншчыне, толькі апошні нумар верагодна выйшаў у Вільні. Усе выпускі пачыналіся традыцыйным зваротам „Дзецюкі!”, якога, на жаль, ужо не сустранеш у сучасных беларусаў. Мова „Мужыцкай праўды” ўвогуле надзвычай адметная, насычаная эпітэтамі, метафарамі, народнымі выслоўямі.

Тэма Каліноўскага і яго ідэалогіі надзвычай далікатная для беларусаў Беластоўчыны, якія ў сваёй пераважнай большыні не шануюць земляка, многія не лічаць яго

нават беларусам. Аднак праўда такая, што пераважная частка баявых дзеянняў падчас паўстання 1863 года была на тэрыторыі сучаснай Беларусі, а таксама на яе этнічных тэрыторыях. Называць палякам аднаго з галоўных ідэолагаў паўстання Кастуся Каліноўскага проста недарэчна. У „Мужыцкай праўдзе” ён яскрава выступае супраць польскага панскага прыгнёту і палітычнай залежнасці ад Польшчы: „такой бесталковай галаве, як Варшава, ня можна даверыць долю Беларусі”. Не мела паўстанне і антыправаслаўнага характару, як мяркуюць многія „даследнікі”. Праваслаўных паўстанцаў, асабліва на Магілёўшчыне, было даволі шмат. Прыкладам, з 56 студэнтаў і навучэнцаў, якіх выключылі з Горы-Горацкіх земляробчага інстытуту і землямернай вучэльні за ўдзел у паўстанні 27 чалавек былі праваслаўнага вызнання. Напэўна, працэнт каталікоў-паўстанцаў быў большым, але ж адсотак каталікоў на беларускіх землях тады быў большым, чым ёсць сёння. Каб зразумець светагляд Каліноўскага, трэба зазірнуць у кантэкст эпохі. Пасля кароткай канфесійнай адлігі Паўла I і пэўнага лібералізму Аляксандра I, цараванне Мікалая I было часам жорсткага рэлігійнага ціску. Ліквідацыя Уніяцкай царквы суправаджалася забаронай беларускай мовы, знішчэннем шматлікіх культурных каштоўнасцей, спальваннем літургічнай і тэалагічнай літаратуры. Расейскія праваслаўныя царквы сталі асяродкамі палітычнай прапаганды імперскай палітыкі Масквы. Кастусь Каліноўскі жа ў час вучобы меў мажлівасць вывучаць унікальныя дакументальныя матэрыялы, якія паказвалі сутнасць гістарычных дачыненняў Расеі і Рэчы Паспалітай. Адсюль і зыходзіў светагляд правадыра паўстанцаў.

І хто не пагодзіцца з выслоўем „Яскі — гаспадар з-пад Вільні”: „Бог стварыў чалавека, каб ён карыставаўся вольнасцю справядлівай...”. Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Лена ГЛАГОЎСКАЯ

Беларуска-польскія моўныя, літаратурныя і гістарычныя сувязі

Пад такім загаловам у днях 15-17 верасня ў Беларускім музеі ў Гайнаўцы адбылася канферэнцыя ладжаная Кафедрай беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта, Польскім беларусазнаўчым таварыствам і Польскім інстытутам у Мінску. Нагодай для яе правядзення было 55-годдзе Кафедры беларусістыкі, якая была заснаваная ў Варшаўскім універсітэце ў 1956 г. Цяперашняя кіраўнік Кафедры прафесар Ніна Баршчэўская прыгадала гісторыю варшаўскай беларусістыкі і асоб з ёю звязаных, м.інш. прафесараў Антаніну Абрэмбскую-Яблоньскую, Альжбету Смуклову, Аляксандра Баршчэўскага. Выступоўцы з-па-за Варшаўскага ўніверсітэта віншавалі Кафедру і жадалі далейшай плённай працы на ніве беларусазнаўства. А сярод іх былі навукоўцы з Мінска: Павел Навуменка, Ган-

на Кісліцына, Ірына Бурдзялёва, Зміцер Саўка, Пятро Васючэнка, Лія Кісялёва, з Нямецчыны — Гун-Брыт Колер, з Любліна — Міхал Саевіч, з Беластока — Ірына Матус і Лена Глагоўская. З Кафедры беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта з дакладамі выступілі Аляксандр Баршчэўскі, Ніна Баршчэўская, Мікалай Цімашук, Ядвіга Глушкоўская, Юзаф Зямчонак, Гжэгаж Гурскі, Надзея Панасюк, Мікола Хаўстовіч і дактаранткі: Дарота Скос і Малгажата Вайцяхоўская. Тэматыка выступленняў была разнастайная і паказала воблік сучасных беларусазнаўчых навуковых зацікаўленняў у галіне мовазнаўства, літаратуразнаўства і гісторыі.

Апрача гуртавання навуковых зацікаўленняў Кафедры беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта варта згадаць і пра дыдактычную яе дзейнасць. На працягу 55

гадоў на кафедры навучаліся будучыя настаўнікі беларускай мовы, якія ў значным ліку трапілі ў школы на Беласточчыне. Сярод іх быў таксама цяперашні дырэктар Агульнаадукацыйнага ліцэя ў Бельску-Падляшскім Андрэй Сцепанюк, які выступіў таксама перад удзельнікамі канферэнцыі, выказваючы падзяку і ўдзячнасць сваім настаўнікам. Не без значэння было таксама месца канферэнцыі. Музейную бібліятэку выдзе Анжаліна Масальская, якая і была прысутнай слухачкай на канферэнцыі. Рэфератам прыслухоўвалася таксама Наталля Герасімяк, якой звычайна цікава было паслухаць. Шкада, што заездам беларусазнаўцаў у Гайнаўку не пакарысталіся ні настаўнікі беларускай мовы, ні ліцэйцы Гайнаўскага ліцэя з навучаннем беларускай мовы. Пра іншых нават не выпадае ў такой сітуацыі ўспамінаць. Можа толькі варта нагадаць, што навука гэта таксама культура і цешыць тое, што музей прыняў навукоўцаў-беларусазнаўцаў у свае парогі. І трэба думаць, што не апошні гэта быў раз.

09.10 — 15.10

(22.03. — 20.04.) Каля 12.10. шмат спраў пабачыш у новым святле (можаш папрасіць падтрымкі ў Дзевы). Ды не схаваеш злосці і выбухнеш, але гэта добра, што назвеш справы належна. Не адмаўляйся ад кампаніі. 3 15.10. (да 19.10.) апынешся ў адпаведны час у адпаведным месцы, разгадаеш тайну.

(21.04. — 21.05.) Разлічвай на сваю інтуіцыю. Да 10.10. хутка інвестуй. 11 — 15.10. будзеш адораны сілай, трываласцю, дысцыплінай; схочаш узбрацца на найвышэйшыя вяршыні. Найбольш здабудзеш прауючы ў калектыве.

(22.05. — 22.06.) 9.10. сустракайся, падарожнічай. 9.10 і 10.10. будзь вельмі дакладны. 10-14.10. удацца спалучыць табе ўяву з практычнасцю, можаш ажыццявіць смельчывыя планы. Пасля 13.10. мусіш добра налегчы на працу, дбаючы аб дэталі.

(23.06. — 23.07.) Мноства гарачых любоўных атракцыёнаў. Схільнасць замятаць пад дыван тое што не пасуе, ды гэта можа выплысці ў найбольш неадпаведны момант! Каля 12.10. паявляцца перад табою магчымасці павышэння, змабілізуешся і абгоніш канкурэнтаў.

(24.07. — 23.08.) Поўня Месяца 12.10. заахваціць цябе да любоўных прызнанняў. Горача ў пары да 15.10. будзеш поўны красы, вабнасці, сексуальнасці. Хоць 11-15.10. магчымыя складанасці, бо або ты кепска штосьці зразумеш, або другі бок адмовіцца ад абяцанняў.

(24.08. — 23.09.) Можаш разлічваць на поспех, ды заўдзячвай будзеш яго не толькі сабе. Найбольшы дасягненні ад 10.10. (да 18.10.), сімпатыю здабудзеш сціпласцю. Да 12.10. ідэальны час на любоўныя заваёвы. Тваё зачараванне і дыпламатычны ўмеласці памогучь табе дабіцца свайго. З найважнейшымі выдаткамі спраўся да 13.10. 3 14.10. (да 18.10.) будзеш пранікнёны, самаўпэўнены, усіх пераканаш, пераломіш прадурзятасці.

(24.09. — 23.10.) Да 10.10. можаш захацца па самыя вушы, трывала. Паміж 11 і 15.10. рыхтуйся на абсалютна гарачыя ночы. Ты цяпер — як магніт! Да 13.10. з усімі дагаворышся. Нічым не знеахочвайся, цярпліва чакай як пакоціцца ход падзей.

(24.10. — 22.11.) 3 9.10. адчуеш раслабленасць, адкрыешся на кантакты і пакажаш свету вясёлы твар, а пасля будзе яшчэ лепш: убачыш новыя магчымасці і пачнеш дзейнічаць. Цяпер аплачваецца рызыка! Прыхільнасць нават ворагаў. Ды 12.10., пры поўні Месяца, звычайнае непаразуменне на працы можа зусім папсаваць табе настрой.

(23.11. — 22.12.) Рашэнні задуманыя 12.10. будуць табе многа каштаваць! Аднак канчаткова павіншуеш сабе! 3 15.10. (да 19.10.) твае думкі будуць пераборшчаныя, бескрытычныя; не выказвайся на тэму таго, у чым не разбіраешся. Калі твой былы не перастае цябе турбаваць, дык 12.10. кіне ў губку. Лепш не сустракайся са старым каханнем.

(23.12. — 20.01.) Будзеш добра сарганізаваны і паслядоўны, з добрым настроем. З другой дэкады — вельмі добра ў фінансах. 3 11.10. спакой, моцная воля, рашучасць; знойдзеш спосаб справіцца з турботамі. Ды 12-14.10. пагодзішся з тым, што ты не заўжы ды пан сітуацыі; не націскай на нікога.

(21.01. — 19.02.) 3 13.10. (да 17.10.) можаш адчуць сваю бязраднасць; дай сабе больш часу на вырашэнні. Пара выкарыстаць таленты, якія ты дасюль вагаўся паказаць. Пospех бліжэй чым спадзяешся, хоць вакол цябе шмат зайздроснікаў. Стаў на сумленнасць і празрыстыя правільны гультні. У каханні аддай волю выпадку.

(20.02. — 21.03.) 10-14.10. ты адораны агромнай інтуіцыяй, хутка палапаешся ў кожнай сітуацыі. Пасля поўні Месяца (12.10.) некаторыя справы на працы могуць абярнуцца некарысна для цябе, ды не панікуй, не згортай ветразы. Новай працы лепш не шукай, не засноўвай фірмы. Ды будзе някепска ў фінансах, якраз у інвестыцыях, якія здаваліся быць нерэнтабельнымі. Да 10.10. (ужо ад 6.10.) моцна спрыяе табе шчасце ў азарце, у латарэі.

Агата АРЛЯНСКАЯ

Пётр БАЙКО

Стачок

Першапачаткова было гэта ўрочышча, потым вёска, а зараз частка (квартал) мястэчка Белавежа. Назву ўрочышча даўня жыхары мабыць стварылі ад нязначнага нахілу тэрыторыі (сток, скат) у напрамку ракі Нараўкі. Потым назва перайшла на заснаваную на ім вёску. Стачок узвышаецца 173,25 м над узроўнем мора.

У дакуменце ад 8 снежня 1744 года („Pomiar w leśnictwie Naszych W. X. Lit...“) Стачок называецца яшчэ ўрочышчам. На карце Белавежскай паляны, састаўленай у 1784 годзе каралеўскім землемерам Міхалам Палхоўскім, абазначана ўжо забудова вёскі, хаця не падаецца яшчэ яе назва. Упершыню назву вёскі Стачок падалі ў спісе з 1790 года. У інвентарным спіску з чэрвеня 1796 года падаюць, што вёска аселена на 9 валоках, налічвае 21 гаспадарку. Будова вёскі спачатку не пераступала тэрыторыі ахопленай сённяшнімі завулкамі Асочнікаў і Бортнікаў. З мясцовых аповедаў вынікае, што з абодвух бакоў Стачка стаялі калісцы драўляныя вароты, у якіх варту трымалі, па чарзе, усе дарослыя жыхары вёскі, зімой — мужчыны, летам — жанчыны.

Стачок — пачатак галоўнай вуліцы генерала Аляксандра Вашкевіча (2009 г.).

Той сам фрагмент вуліцы ў 1917 годзе.

У жніўні 1915 года большая частка Стачка была падпалена царскімі казакамі, а насельніцтва прымушана эвакуіравацца ў глыб Расіі. Калі закончыліся ваенныя дзеянні, жыхары вярнуліся і прыступілі да адбудовы сваіх сядзіб. Вёска вельмі хутка разраслася, дасягаючы ад захаду Палацавага парку, заснаванага напрыканцы XIX стагоддзя, а ад усходу да Дырэкцыйнага парку, з таго ж самага перыяду.

Пасля II сусветнай вайны забудова Стачка дайшла ўжо да пасёлкаў заснаваных у міжваенны перыяд — Цэнтуры і Вайцяхоўкі, што знаходзяцца ва ўсходняй частцы Белавежскай паляны.

У 1921 годзе ў Стачку стаяла каля 150 жылых дамоў. Пражывалі ў іх 1064 асобы. У 1988 годзе ў Стачку пражывала ўжо больш за 1900 чалавек, а праз 10 гадоў іх лік панізіўся на 200 чалавек. Зараз жыве тут каля паўтары тысячы.

У Стачку размясціліся ўлады гміны Белавежа, а таксама важнейшыя ўстановы, прадпрыемствы, усе храмы і школы ды могілнік. Галоўнай тут камунікацыйнай артэрыяй з'яўляецца вуліца генерала Аляксандра Вашкевіча (да 1973 года — вуліца Стачок). Паралельна да яе б'яжыць вуліца Трапінка.

Адгаданка

1. угнаенне, якое атрымліваецца ад змешвання розных адходаў расліннага, жывёльнага або мінеральнага паходжання з зямлёй, 2. горад між Ваўкавыскам і Шчучынам, 3. горад з Эйфелевай вежай, 4. рака ў Слуцку, 5. чало, 6. парны орган зроку, 7. цэнтральны горад Палесся, 8. аб'яднанне спаробнічаючых між сабою спартыўных каманд, 9. лясны грызун з пушыстым хвостом, 10. невялікая рама, 11. вулей бортніка, 12. круты спуск, абрыў, 13. горад Сакрата Яновіча.

1		2				3		4	
		5	6			7			
					8			9	
		10							
		11		12				13	

Адгаданыя словы запісаць у вызначаныя дарожкі, пачынаючы ад поля з лічбай. У светлых палях атрымаецца рашэнне — афрыканскую пагаворку.

(ш)

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 36 нумара

Быхаў, дама, куль, ніць, поп, Радунь, чын, шына.

Рашэнне: **Дурань падобны на іншых пакуль маўчыць.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Казіміру Радошку** са Свебадзіцаў і **Лукашу Пацэвічу** з Беластока.

Hliba PL ISSN 0546-1960 NR INDEKSU 366714

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Hliba”. Старшыня: Яўген Вапа. Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 84. Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22. Internet: http://niva.iig.pl/ E-mail: redakcja@niva.iig.pl Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Галоўны рэдактар: Яўген Вапа. Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба. Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі. Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбубская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбубская, Ілона Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч, Міхась Сцепанюк, Янка Целушэцкі. Канцэлярыя: Галіна Рамашка. Друкарня: „Orthdruk”, Białystok. Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności. Sprzedaż egzemplarzową „Niwę” prowadzą: kioski i punkty sprzedaży „RUCH” na terenie woj. podlaskiego oraz w Warszawie (odbiór należy zgłosić u sprzedawcy wybranego kiosku lub punktu sprzedaży „RUCH”), placówki pocztowe i listonosze w woj. podlaskim, siedziba redakcji „Niwę”. Prenumerata krajowa Termin przyjmowania wpłat do 5-go dnia każdego miesiąca poprzedzającego okres rozpoczęcia prenumeraty.

Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie województwa podlaskiego oraz oddziały „RUCH” i „KOLPORTER” na terenie całego kraju. Cena prenumeraty kwartalnej — 32,5 zł., półrocznej — 65 zł., rocznej — 130 zł. Prenumerata z wysyłką za granicę Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa; telefony: +48(0)22 53-28-823 — prenumerata płatna w walucie obcej, 0-2253-28-816, 53-28-819; — prenumerata płatna w PLN; nr faxu: 0-2253-28-734 Prenumerata w redakcji Planowana ilość numerów „Niwę” w 2011 roku — 52. Przesyłka zwykła: Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 4,2 zł. Wpłaty przyjmuje: Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, BANK PEKAO S.A. O/Białystok 38 1240 5211 1111 0000 4929 0945 Nakład: 1 300 egz.

Фота і тэкст Ганны КАНДРАЦЮК

У аўры праўдападобнага цуду!

У Саколку, на цуд, ехала я ў спіску і стрэсе, як апякун хворай старэчы.

— Ці можаце за мной паназіраць? — спытала мяне яшчэ на аўтобусным прыпынку незнаёмая бабуля з нясмелай усмешкай.

— Вядома, магу, — пагадзілася я з ходу.

— У мяне *паркінсон*, — папярэдзіла неяк вінавата бабуля, — таму лепш, каб у дарозе хто сачыў ці ўсё адбываецца са мной як трэба.

Ванда, васьмідзесяцігадовая пенсіянерка, нягледзячы на хваробы (хварэе яшчэ рэўматызмам), аб'ездзіла ўжо з пілігрымкай палову свету. У Мексіцы была, у Рыме. Два разы ў Фаціму з паломніцтвам ездзіла, ішла ў пілігрымцы ў Чанстахову, хадзіла ў Крышна, і да Святой Вады, што за Васількавам. А ў Вільню, да Боскай Маці Вастрабрамскай дык можа з дваццаць разоў ужо з'ездзіла. То як тут на цуд у Саколку не завітаць? Недаравальна, ну проста недаравальна было б, каб такое свята праяхаць!

— А вы ўсё адна, без сябровак, апекуноў падарожнічаеце? — пытаю ў лагоднай як агнец старэчы. У адказ Ванда дастае ружанец са штучнага жэмчугу:

— Во мой апякун, — паказвае абярэг, які атрымала, але не памятае ўжо дзе і калі, ад нейкага замежнага місіянера.

Яшчэ да таго як сядзем у аўтобус Ванда суне мне ў рукі круглую сотню, каб набыць ёй білет. Пасля, калі аддам ёй здачу, спытае: *Гэта мае грошы?* У дарозе, дзесьці за Чорнай-Беластоцкай зноў будзе соваць мне ў рукі грошы і прасіць, каб набыць ёй білет у шафёра. У страху перад небяспекамі грэшнага свету асабіста дастаўлю старэчу пад сам касцёл і пакіну яе ў кампаніі паломнікаў ад Сапоцкіна, на мой густ, найбольш вясковых і даверлівых.

* * *

На пляц ля касцёла св. Антонія Падуанскага ўліліся мы разам з пілігрымкай пазначанай таблічкай з надпісам: *Radio Maryja, Łomża*. Я азірнула за сябе з надзеяй, што знайду якую лагодную кампанію для маёй Ванды. Ззаду за намі баявіта крочыла арганізаваная група з Ядвабнага, таму мы адчакалі момант і праз засеку з фольгі, напраткі, пашыбавалі пад сам алтар. Да блакітных палатак, прыяздобеных жоўтымі хрызантэмамі, дзе цудна гудзеў *моцарт*, у выкананні хору Падыяшскай оперы і філармоніі. Хоць, паводле чутак і прапаганды, на цуд у Саколку мела прыехаць трыццаць тысяч народу, і столькі ж яшчэ прыбыць тутэйшых, мы без вялікіх перашкод дабраліся ў пачатак пляцу. Я пакінула там Ванду з паломнікамі з Беларусі, а сама павярнула ў бок крыжа-помніка *сібіракам*. Там выстойвалі абаронцы надпісу, які цягам апошніх дзён з'явіўся на сапрэалістычных бетонных калонах, што на Універсітэцкім пляцы ў Беластоку.

— *Musimy wszyscy się podpisać, inaczej nie zwyciężymy ichhhhhh!* — аўтарытатна загадала старэйшая цётка, уціскаючы ў мае рукі лістоўку азагалюленую: *Komu szkodzi napis BÓG HONOR*

OJCZYŻNA i korona na głowie orła???

У лістоўцы ясна сказана каго трэба перамагчы. Гэта: *Prezydent Białegostoku ustami swego zastępcy Aleksandra Sosny najpierw oświadczył, że symbole te usunie, a gdy społeczność Białegostoku wystąpiła w Ich obronie, skierował sprawę do prokuratora i dalszy swój krok uzależnił od jego decyzji. Nie możemy pozwolić, by prokuratorzy decydowali o tym w co mamy wierzyć i musimy zgodnie stanąć w obronie naszych najwyższych wartości.*

Цягам наступных хвілін у мае рукі пападзе яшчэ з дзесяць выбарчых лістовак кандыдатаў ад ПіС і ПСЛ. Вядома, у такім месцы і пры такой нагодзе пажадана атрымаць святы абразок. Хоць — не, людзі бралі ўсё,

я аставіла хворую, ужо выседжвалі на прынесены з сабой столках-раскладушках гаваркія саколкі:

— Я то не магу паверыць што Пан Езус выбраў нас з цэлага свету! — захаплялася ўголас адна жанчына. — На свеце столькі ж іншых касцёлаў, столькі ж іншых людзей...

— А што тут здзіўляцца? — адказала ёй сяброўка. — Дзе яшчэ такія добрыя людзі як у Саколцы?

— Што праўда то праўда, — пагадзілася першая, — нашы людзі лепшыя як у той Чанстахове.

Калі я спытала пра Ванду і назвала сваю газету, у размову ўключыўся мужчына сярэдняга ўзросту, з шы-

што ім совалі ў рукі:

— A takich z kalendarzem to nie macie? — дапытвалі паломнікі пра ўлётку Патрыцыі Хмель, якая на сваёй выбарчай лістоўцы змясціла каляндар на 2012 год!

* * *

Засяродзіцца на малітве і пудзе мяшала яшчэ карканне гракоў, якія, здавалася, зляцелі пад касцёл з цэлага павета, каб сваім віскам запаўняць вымоўныя хвіліны цішы між спевамі і ўрачыстай малітвай. Як на бяду, згубілася і спадарыня Ванда. Спачатку я шукала яе сярод паломнікаў з Беларусі, без ніякага поспеху і рэзультату. Бабуля быццам падзялю правалілася! На месцы, дзе

коўнай каляскай і жонкай у туфельках на дзесяцісантыметровым абцасе:

— Я думаю, што цуд дапаможа нам выжыць, — сказаў ён і загадкава падзівіўся на малечу ў калясцы.

Я спадзявалася, што за момант пачую гутарку дзелавітага дзядзькі, які з ходу гатовы зарабляць на цудзе (іх заўсёды чамусьці паказваюць пры такіх нагодах у медыях). А тут, калі ласка, іншая спеўка:

— У нас доўгія гады не было патомства, кожная спроба канчалася мімавольным выкідышам і дэпрэсіяй, — пачаў мужчына. — Пасля, як здарыўся цуд, мы кожную нядзелю прыходзілі ў касцёл памаліцца Ісусу. І вось бачыце! — паказаў ён на пры-

гожае дзіцятка ў калясцы.

— А як назвалі?

— Аліўка!

Толькі цяпер сярод натоўпу я прыкмеціла многіх дзяцей, якія ляжалі сабе ў калясках або прыслухоўваліся багаслужбе на руках у бацькоў. Старэйшыя малечы гулялі на зялёнай мураве, вымахваючы шарыкамі ў кшталце сэрца.

* * *

Цуд у Саколцы пакуль не прызнаны Рымам. Самое здарэнне мела месца вясной 2008 года, калі адна з жанчын прыкмеціла на падлозе хостыю і паказала яе ксяндзу Яцку Інгілевічу, які якраз прычашчаў вернікаў. Духоўны падняў з зямлі лёгка запэчканую ўжо аплатку і, згодна з абрадам, занёс яе ў спецыяльную пасудзіну з вадой, каб там сабе распусцілася. Пасудзіну трымалі пад замком у закрыстыні. І здарыўся цуд! Пасля тыдня ў пасудзіне ўбачылі чырвоную пляму, якая напамінала кроў. Яе дабылі і паклалі на карпарал, на якім зрабіўся чырвоны згустак крыві. Пасля дакладных доследаў беластоцкія прафесары-патамарфологі Станіслаў Сулькоўскі і Марыя Сабанец-Латоўская ў згустку крыві пабачылі фрагмент чалавечага сэрца. Афіцыйнае камюніке Кур'я ў гэтай справе выйшла пад канец верасня 2009 года, пасля чаго справу накіравалі ў Ватыкан. Хоць сярод навуковых аўтарытэтаў у справе цуду не было аднадушнасці, праўдападобны цуд для многіх вернікаў стаў ужо знакам і целам. На ўрачыстасці перанясення святыні, якія адбыліся 2 кастрычніка 2011 года, прыехала каля дзесяці тысяч народу. Цудоўная хостыя была перанесена з плябаніі ў касцёл, дзе для яе запраектавалі асобны неф.

* * *

Па сённяшні дзень я ўражана той цудоўнай аўрай, якая спадарожнічала падзеі. Неверагодна расцягнулася ўсё ў прасторы і часе. Хоць святыню пераносілі з плябаніі ў касцёл, якіх раздзяляла можа сто метраў, у мяне атрымалася ўражанне быццам я пераносіць з іншага кантынента! Святыню нёс сам арцыбіскуп Эдвард Азароўскі, у суправаджэнні манахак, па дыване з жывых кветак. Нікому не перашкаджаў фрагмент Евангелія зачытанага па беларуску.

Праўда, жыхары Саколкі былі падведзены мізэрнай колькасцю паломнікаў, якіх, паводле ранейшай прапаганды, мела быць у дзесяць разоў больш:

— *Miało być trzysta autokarów, a ja nawet trzydziestu nie doliczył się*, — наракаў дзядзька, які разам з сябрамі выстойваў на другім баку вуліцы, у бяспечнай адлегласці.

Хоць побач нас пераліваліся натоўпы, іншы ў кампаніі паўтараў:

— *Nie ma ludzi! Nie ma ludzi!*

— Людзей то як на Богае цела было, — наракала іншая сямейка, якая пад ручку вярталася з багаслужбы дадому на абед.

У мяне таксама атрымалася балючае пачуццё недахопу, найперш з-за загубленай Ванды. Усю зваротную дарогу я сушыла сабе галаву: *Ці не сабралася мая бабуля ў чаровую пілігрымку ў Сапоцкіна на Беларусь?!*